

- Musiikin kokoelmatyö
- Tuomas Vanhalakka
- Digitoimisto
- Spotify
- Pinkka

INTERVAL

**Nro 1
2011**

Intervalli

Musiikkikirjastoalan aikakausjulkaisu

ISSN 1796-7392

24. vuosikerta

Julkaisija Suomen musiikkikirjastoyhdistys ry

www.kaapeli.fi/~musakir

musakir@kaapeli.fi

...

Päätoimittaja

Heikki Poroila

Tikkurilan kirjasto, Lummetie 4, 01300 Vantaa

Puhelin 09-8932 2201, heikki.poroila@gmail.com

...

Intervalli-lehti julkaistaan vuonna 2011 neljänä PDF-muotoisena verkkolehtenä. Lehti on maksutta kiinnostuneiden luettavissa ja ladattavissa julkaisijan verkkosivuilta.

Lehdestä saa valmistaa paperikopioita yksityiseen käyttöön sekä kirjastoissa tavanomaiseen lukusali- ja lainauskäyttöön. Lehden kopioiden myyminen on kiellettyä.

Lehdessä julkaistava aineisto on pääosin tekijänoikeuden suojaamaa.

...

Intervalli 1/2011

3 ▪ Heikki Poroila *No leikataan vaikka musiikista!*

4 ▪ Timo Tuominen *Pinkka*

11 ▪ Heikki Poroila *Halutaanko yhteistyötä ihan tosissaan?*

16 ▪ Jaska Järvilehto: *Asiakkaat ovat jo siellä*

18 ▪ Jaakko Tuohiniemi *Musiikkitieteellinen kirjasto*

23 ▪ Jaska Järvilehto: *Laadukasta digitointia käsityönä*

26 ▪ Jaakko Lind *Tuomas Vanhalakka*

29 ▪ Heikki Poroila *Musiikkikirjasto Spotify-maailmassa*

35 ▪ Abstract in English

...

No leikataan vaikka musiikista!

Musiikki oli pitkään yleisten kirjastojemme sisäänheittotuote. Ei ole enää. Kun käyttölukujen ikuinen kasvu ei sitten ollutkaan ikuista, musiikin välillinenkin arvo näyttää romahtaneen kirjastolaitoksen sisällä.

Liioitteluako? Onneksi vielä karkea yleistys, joka ei pidä paikkaansa kaikkialla. Mutta valitettavasti tuskin liioittelua, niin monelta suunnalta kuuluu musiikkikirjastojen kannalta ikäviä uutisia.

Yhdessä kirjastossa kärvistellään kirjastojärjestelmän kanssa, kun uusi ja ihmeellinen onkin romahduttanut musiikin tiedonhaun tason. Toisessa siirretään tuosta vain musiikin neuvonnan henkilökunta yleisen neuvonnan resurssiksi. Kolmannessa kokonainen musiikkiosasto katoaa saneerauspiirustuksista.

Olen usein puhunut musiikkikirjastojen käenpoikaongelmasta. Ei niin, että musiikki missään kirjastossa olisi käyttäytynyt kuten aito käen ponteva poikanen. Musiikkiin kuitenkin helposti suhtaudutaan, kuin se oli kirjastossa vieras elementti.

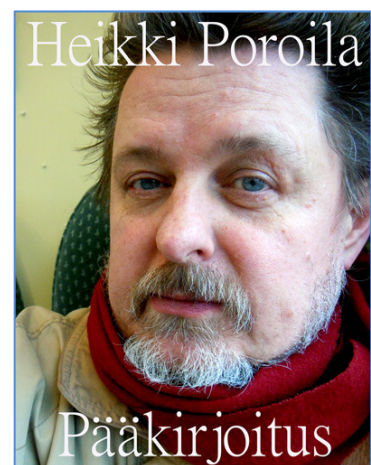
Hyvinä aikoina, kun jaettavaa riittää kaikille, musiikkikin yleensä hyväksytään osaksi kirjastojen palveluita. Samoin ovat aina kelvanneet lainauslukuja mukavasti lihottanut äänitebisnes ja levottomalle nuorisolle jotain puuhaa tarjoava musiikin kuuntelupalvelu.

Mutta kun resurssit ovat tiukalla, eikä musiikilla ole enää edes uskottavaa nuorison sisäänvetofunktiota, todelliset asenteet tупpaavat nousemaan esiin. Ei musiikkia tietenkään kukaan vihaa, mutta pienen kohdalla riittää jo se, ettei välitetä tai muisteta.

Pieni mutta sitkas ammattikunta on tottunut vastaamaan syrjäytymisuhkaan tekemällä asioita itse. Sen ansiosta olemme rakentaneet paikallisesti ja valtakunnallisesti asioita, joita meille ei kukaan muu olisi tullut ajatelleeksi suoda.

Onneksi tukea näyttää tällä hetkellä heruvan sekä valtio-
vallalta että sen rahoituksella toimivan ja valtakunnallisia
palveluita ideoivan järjestelmän (Kirjastot.fi) suunnalta.
Kuten tästä numerosta voi lukea, vuosi 2011 tarjoaa
musiikista kiinnostuneille sekä Pinkan että myöhemmin
Musiikkibasaarin. Ne tehdään itse, mutta OKM:n
rahoituksella.

Näyttää siltä, että musiikkikirjastotoiminnan määrällinen
kultakausi jäi 2000-luvun alkuun. Itse uskon kuitenkin
siihen, että käenpoikasen leimaa aiheetta kantava musiikki
pystyy näyttämään kykynsä selviytyä voittajana muita
pesässä olevia syrjimättä, kun kirjastolaitos – pääosin virran
mukana lilluen – siirtyy verkkopalveluiden aikakauteen.





Timo Tuominen

Helsingin kaupunginkirjaston Verkkokirjastoyksikön ja Kirjastot.fi:n uumenissa on rakenneltu pitkään ja hartaasti palvelua, joka hyödyntää kirjastodataa uudella tavalla. **Timo Tuominen**, vuodesta 2009 kirjastoalaa palvellut IT-ammattilainen, kertoo seuraavassa, mitä kaikkea tuo salaperäinen Pinkka on ja mitä se ei ole.

Timo Tuomisen kuvat otti **Jonas Tana**.

LABS

Labs on OKM:n rahoittama projekti, jonka tavoite on tutkia avoimen lähdekoodin ohjelmistoja kirjastojen kannalta. Meillä on melko vapaat kädet tutkia ohjelmistoalan – ja koko teknologisesti muuttuvan toimintaympäristön – soveltamista kirjaston kontekstissa. Olemme katselleet avoimen lähdekoodin integroituja kirjastojärjestelmiä, mutta vielä tärkeämpänä Labsin tavoitteena pidän teknologisen osaamisen ja näkemyksellisen kehitystyön palauttamista kirjastoihin.

Rakennamme prototyyppejä, joilla yritämme monesti vain havainnollistaa, miten kirjaston on itse mahdollista määrittää palvelunsa ja olemisensa tapa verkossa sekä muissa ympäristöissä joissa teknologia on keskeisessä osassa.

Labs on henkilöstömäärältään pieni projekti, oma toimenkuvani siinä on varsin laaja lähtien ruohonjuuritason ohjelmoinnista ja päätyen puhumiseen kirjastoalan tulevaisuudesta ja Labsin tausta-ajatuksista kirjastoväen kanssa Suomessa ja ulkomailla.

Teemme myös paljon kehitystyötä yhdessä pienten ohjelmistofirmojen kanssa, joten

myös asiakkaana toimiminen ja tuotteiden määrittely on keskeinen osa työtäni.

Asiantuntemukseni pyörii suurelta osin ohjelmistojen, metadatan, web-arkkitehtuurien ja vastaavien asioiden ympärillä. Keskeinen osaamisalueeni ja innostukseni kohde ovat avoimen lähdekoodin ohjelmistot sekä käyttöliittymäratkaisujen rakentaminen avoimesti lisensoituja ohjelmistotalustoja hyödyntämällä.

Ei vain hakuliittymä

Pinkka ja muut ohjelmistotuotteet ovat vain jäävuoren huippu kehitys- ja ylläpitoprosessista, joka on tuotteen taustalla. Mielestämmme on aika päryttävää osoittaa, että kirjaston sisälläkin voidaan ylipäänsä tehdä tällaista ihan järkevillä resursseilla. *Pinkan* rakentamiseen on osallistunut myös alihankkijoita, mutta se on sikäli oma tuote, että sen määrittely on ollut täysin Labsin omissa käsissä.

Pinkassa on kaksi puolta, jotka tukevat toisiaan. On suhteellisen tavanomainen fasetoitu haku, joka muistuttaa muita vastaavia hakuja. Voi kysyä, miksi tehdä tätä itse, kun

siihen on jo valmiita tuotteita markkinoilla. Perinteisesti aineistohakua ja sen taustalla olevaa hyvälaatuista luetteloa on pidetty kirjaston ydinpuuhana. Onko pitkällä tähtäimellä järkevää ulkoistaa kaikkea osaamista hakukäyttöliittymien toteuttamisesta pois kirjastosta? Hakuihin on nyt saatavilla erittäin hyvälaatuisia ja suorituskykyisiä avoimia ratkaisuja, joita kaupallisetkin toimijat käyttävät.

Avoimen lähdekoodin **Apache Lucene-** ja **Solr**-ohjelmistokirjastot ovat tehneet hakuratkaisuista tavallaan yleishyödykkeen, ja tässä on kirjastoilla avaimet ottaa itselleen takaisin se paikka metadatan hakemisen asiantuntijana, jollaisena kirjastot itseään mielellään ovat pitäneet – ikään kuin unohtaen sen tosiseikan, että ulkopuoliset ovat sanelleet käytännön ratkaisut.

Asiakkaiden ja kirjastoväen antamassa palautteessa tulee esille parannusehdotuksia *Pinkan* hakutoimintoihin tai löytyy suoranaisia virheitä. Erikoista tässä tilanteessa on se, että hakuparametrien muuttaminen on omis- sa käsissämme. Voimme vaikuttaa relevanssin määräytymiseen säätämällä eri parametreja. Voimme ottaa uusia fasetteja käyttöön tai poistaa tarpeettomia. Voimme kehittää hakukentän itsetäydennysominaisuutta eteenpäin. Voimme vaikuttaa hakutulosten ulkoasuun ja käytettävyyteen.

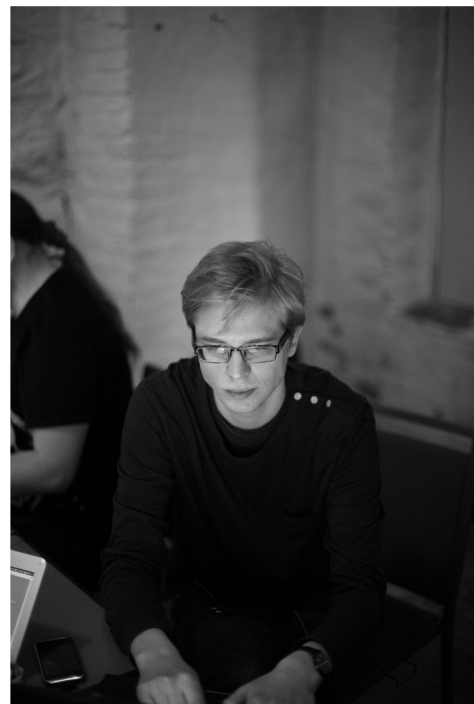
Haun ohella toinen puoli *Pinkasta* on sisällöntuotannollinen, onhan *Pinkka* rakennettu julkaisujärjestelmän päälle. Tässä ideana oli esitellä mahdollisimman helppokäyttöistä käyttöliittymää, jolla voi poimia luettelosta teoksia ja kertoa niistä jotain. Tällaisten poimintojen tekeminen ja julkaiseminen ajankohtaisiksi nostoiksi ja sosiaalisessa mediassa jaettaviksi vinkeiksi mahdollisimman kevyellä tavalla on tavoitteena.

Ongelma, jonka halusimme ratkaista, liittyy tilanteeseen, joka kirjastojen verkkotoimiuksilla on pitkään ollut. Toimitusten käyttämä julkaisualusta on ollut kankea ja täysin irrallinen kirjaston suosituimmasta verkkokäyttöliittymästä eli aineistoluettelosta. Halusimme osoittaa että sisällöntuotannon ei tarvitse olla raskasta ja työlästä, ja sen voi helposti liittää kirjaston kokoelmiin. Sisällön tuottamisen on oltava niin helppoa, että

johonkin ajankohtaiseen teemaan voi nopeasti reagoida ja pitää sivusto mielenkiintoisena – esimerkkinä vaikka pinkka ”Maaliskuun keikat”

<http://pinkka.kirjastot.fi/node/351237>

Samalla leikittelimme ajatuksella, että sisältöä voisivat tuottaa myös kirjaston ulkopuoliset ihmiset. Kirjaston sisällä on paljon syvällistä tietämystä eri musiikin alueista, mutta niin on kyllä kirjaston ulkopuolellakin.



Eikä tässä vielä kaikki

Vankkana tavoitteenamme on siirtyminen varhaisesta betaan ikuiseen betaan mahdollisimman pian! (Ks. *Perpetual beta*, http://en.wikipedia.org/wiki/Perpetual_beta)

Pinkan minimalistiset piirteet ovat suurimmaksi osaksi tietoisien suunnittelun ja karsinnan tulosta, mutta paikoin yksinkertaisesti seurausta ajan puutteesta. Meille on kertynyt listaa monista pienistä korjauksista, joita palveluun pitäisi tehdä, mutta laajemmista kehityskuvioista tulee mieleen seuraavaa. Ensinnäkin on syytä mainita toimituksellisen puolen vahvistaminen ja laadukkaampien sisältöjen hallitumpi esillepano. Ensimmäisenä äärimmäisenä kokeiluna *Pinkassa* ei

ole käyttäjätunnuksia lainkaan, vaan sisältöjen tuottaminen on täysin vapaata kuten joilakin keskustelupalstoilla.

Tämä on harkittua sikäli, että emme halua edellyttää käyttäjiltä tunnusten luomista tai kirjautumista. Mutta vapaaehtoisena lisäapuna kirjautuminen olisi arvokas palvelu. Erityisesti jos haluamme kerryttää sivustolle vakituista toimittajarinkiä vaikkapa musiikkikirjastoväestä. Tällöinkin *Pinkka*-tunnusten kytkeminen muiden vakiintuneiden verkkopalveluiden tunnuksiin esim. OpenID:n avulla olisi arvokasta.

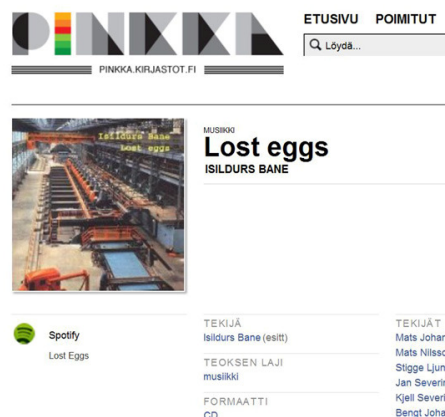
Pidän keskustelupalstamaisuutta ja muuta avoimuutta hyvänä asiana, mutta haluaisin yhdistää tämän vapauden parempiin mode-rointi- ja nostomekanismeihin. Tällä hetkellä me *Pinkan* toimittajat voimme nostaa kenen tahansa vinkkauksia etusivulle, mutta alasi-vu, jolle kaikki pinkat päätyvät, on vielä melkoinen sekamelska. Ajatuksena on heitetty ilmaan käyttäjien itsensä moderoima kokonaisuus, jossa suosituimmat pinkat nousisivat ylemmäksi listalla, mutta tämä vaatii jo melkoista käyttäjämassaa toimiakseen. <http://pinkka.kirjastot.fi/poimitut>

Ylipäänsä tavoitteena on tehdä pinkoista paremmin haettavia ja ennen kaikkea selailtavia. Pinkat ovat vain pienoiskokoelmia, tavallaan yksi uusi luetteloinnin taso teos-tai nimeketason päällä. Niitä voi myös indeksoida hakukoneeseemme. Jos mietimme asiat läpi, löydämme varmaan hyviä tapoja hyödyntää näitä pinkkoja eräänlaisina yhteyksien aarreaittana ja tuoda nämä käyttäjälle näkyviin jotenkin selkeästi. Esimerkiksi voisin ottaa Krautrock-pinkan (ks. <http://pinkka.kirjastot.fi/node/351139>). Jos käyttäjä törmää *Pinkassa* joltain kautta vaikkapa Neu-yhtyeen levyyn, voisivatko häntä kiinnostaa muutkin Krautrock top10 -pinkan teokset? Tai kyseisen pinkan tekstisisältö?

Spotify Pinkassa

Pinkassa on nyt tarjolla linkki Spotify-palveluun, jos klikattua musiikkia on siellä tarjolla. Tämä on toteutettu niin, ettei Spotifyn kanssa ei ole sovittu mitään. Nyky-päivän verkko on täynnä avoimien ohjelmointirajapintojen eli API:en (Application

programming interface) päälle rakennettuja ns. mashup-sovelluksia, jotka yhdistävät eri rajapintojen tietoja. Spotifyn tavoite julkais- tessaan verkkorajapintansa oli epäilemättä liittyä osaksi tätä verkon avointa infrastruktuuria ja kehittäjäyhteisöä. Siitähän on Spotifylle ymmärrettävästi hyötyä. Joka tapauk- sessa rajapinta, kuten lukuisat muutkin vastaavat, on avoimesti kaikkien käytössä tiettyjen rasisusrajoitusten puitteissa.



Spotify on tosiaan hyödyllinen asiakkaalle sinänsä, koska musiikin saa sitä kautta usein nopeasti soimaan. Olemme Spotify- ja Frank-linkityksiä varten rakentaneet *Pinkan* taustalle yleiskäyttöisen ohjelmistonpalasen, jolla voi suhteellisen helposti hakea luettelo- tietojen perusteella lisätietoja ja linkkejä muualta verkosta. Tavoitteena olisi hyödyn- tää tätä palikkaa jatkossakin luettelotietojen automaattiseen rikastamiseen muista verkko- lähteistä. Tällä hetkellä sama komponentti hakee myös *Pinkassa* näkyvät kansikuvat eri lähteistä. Esillä ollut ajatus myös Fono- tietokannan liittämistä *Pinkkaan* pitää erikseen vielä miettiä. Mielestäni parhaat potentiaaliset rikastamislähteet ovat tällä hetkellä

- * Wikipedia: tietoa tekijästä, jopa albumista ja musiikinlajeista
- * Tapahtumakalenterit: tietoa esimerkiksi konserteista
- * Levyarvostelyt eri puolilta verkkoa
- * Tekijöiden kotisivut

Muut verkossa olevat musiikkitietokannat voivat mahdollisesti olla arvokkaita, sikäli kuin ne sisältävät metatietoa, jota kirjasto- luettelo ei sisällä. Esimerkiksi CD:n kap- palejärjestyksen ja kestot tai yksityiskoh- taiset tiedot vaikkapa jazz-äänityssessioista.

Niputusta ja itsetäydentävyyttä

Tarkoitus on ollut, että nykyisessä *Pinkassa* eri formaatit, kuten CD ja LP, on niputettu saman ”entiteetin” alle.

Eri painoksia tai formaatteja pääsee vertailemaan klikkaamalla niitä hiirellä teoksen yksityiskohtaisessa näkymässä. Tällöin painosten metatiedot päivittyvät saman tien sivulle.

Valitettavasti länsimaisen taidemusiikin kohdalla tämä niputus ei toimi, sillä niputus perustuu yksinkertaisesti aineistolajin, tekijän ja otsikon vertailuun heuristisesti. Jos musiikkiaänitteessä on päätekijänä säveltäjä, jätetään se niputuksesta pois. Tällä hetkellä teosniputus toimii siis parhaiten populaarimusiikin tai jazz-musiikin kaltaisilla alueilla, joissa albumi ja studioäänite ikään kuin on yhtä kuin teos. Klassisen musiikin kohdalla teos on sävellys, emmekä voi mielekkäästi niputtaa sen kaikkia levytyksiä ainakaan aivan samaan tyyliin.

ETUSIVU	POIMITUT	SUOSITUIMMAT	UUSIIMMAT
konsertrit cembalo bach			
TEKIJÄ	TEOS	suole	
Johann Sebastian Bach Johann Christian Bach Carl Philipp Emanuel Bach Wilhelm Friedemann Bach	Konzerte für Cembalo und Streicher # • Johann Sebastian Bach • musiikki Cembalo Konzerte BWV 1052, BWV 1053, BWV 1055, BWV 1056 158 • Johann Sebastian Bach • musiikki Konzerte für Cembalo und Streicher • Johann Sebastian Bach • musiikki Concerto for 3 Harpsichords KV242 ; 2 Concerti KV107 after J. C. Bach • Wolfgang Amadeus Mozart • musiikki Murray Perahia plays Bach • Johann Sebastian Bach • musiikki A journey around C.P.E. Bach • Carl Philipp Emanuel Bach • musiikki Bach • Johann Sebastian Bach • musiikki Music for relaxation, Vol. 2 : The romantic Bach / Johann Sebastian Bach • musiikki Musik der Bach-Söhne # • musiikki The best of J.S. Bach • Johann Sebastian Bach • musiikki		
AIHE	SÄVELLYS		
cembalo konsertrit Bach, Johann Sebastian	Konsertot, cembalo, jousiork. • BWV1052, d-molli • Bach Konsertot, cembalo, jousiork. • BWV1053, A-duuri • Bach Konsertot, cembalo, jousiork. • BWV1055, f-molli • Bach Konsertot, cembalo, jousiork. • BWV1054, D-duuri • Bach Konsertot, cembalo, jousiork. • BWV1053, E-duuri • Bach Konsertot, cembalo, jousiork. • BWV1052, d-molli, sov. • piano, jousiork. • Bach Konsertot, cembalo, jousiork. • A-duuri • Bach, Johann Christian Konsertot, hahu, viulu, cembalo, jousiork. • BWV1044, a-molli • Bach Konsertot, cembalo, jousiork. • BWV1054, D-duuri, sov. • piano, jousiork. • Bach Konsertot, cembalo, jousiork. • H406, G-duuri • Bach, C. P. E.		

Tätä kompensoimaan on *Pinkkaan* kehitetty yhtenäistettyjen nimekkeiden kenttä itsetäydentyvään hakuun. Kun hakukenttään ryhtyy kirjoittamaan sanoja yhtenäistetyistä nimekkeistä, esim. ”sibelius sinfoniat 5”, ehdottaa hakujärjestelmä käyttäjälle yhtenäistettyä nimekettä [Sinfoniat, nro 5, op82, Es-duuri – Sibelius]. Tätä klikkaamalla saa hakutulokseksi kyseisen sävellysteoksen eri levytykset.

Heti kun käyttäjä kirjoittaa kirjaimia haku-
luukkuun, hakujärjestelmä alkaa tarjota löytämiään viitteitä lajiteltuna tyypeittäin: tekijäviitteet, teosten otsikot, asiasanat sekä sävellykset eli yhtenäistetyt nimekkeet. Jos

hakulaatikon merkkijono löytyy auktoriteettitietueiden tietokannasta, tarjoaa itsetäydentyvän haun tummanharmaa tuloslaatikko myös ehdotuksensa vastaavasta auktorisoidusta muodosta.

Pinkan käyttäjän ei tarvitse etukäteen tietää, että myös yhtenäistetyillä nimekkeillä voi hakea. Kirjoittaessaan hakulaatikkoon esimerkiksi 'sibelius', hän voikin yllättyä huomattavasti, että myös sävellyksillä voi hakea. Jos hän sitten täydentää haun muotoon 'sibelius viulu', löytyykin jo Sibeliuksen viulukonsertto, op. 47 d-molli. Tätä klikatessa tulee hakutulokseksi eri levytyksiä tästä teoksesta.

Sinänsä tätä toimintoa voisi kehittää vastaamaan paremmin varsinaisia viittauksia. Olisi hyvä, jos 'viulukonserton' etsijälle tulisi automaattisesti tieto, että hakumuoto onkin 'konsertot, viulu'.

Monta kirjastoa Pinkassa

Pinkan perustana on HelMet-tietokannan data, mutta hakuja voi ulottaa Frankmonihaun kautta pariinsataan muuhunkin kirjastoon. Perusidea tässä ratkaisussa on, että käyttäjä voi valita kerran oman kirjastonsa, ja sen jälkeen Pinkka tarkistaa aina jokaisen teoksen kohdalla Frankin kautta, löytyykö teos tästä kotikirjastosta.

Konkreettisin käytettävyysoongelma tässä on se, että saatavuustiedot on jouduttu piilottamaan vasta teoksen yksityiskohtaiseen tietuenäkymään. Parempi olisi, jos todellinen kirjastosaatavuus olisi näkyvästi esillä jo hakutuloksissa ja pinkoissa. Ratkaisu johtuu taustalla olevan infrastruktuurin puutteellisuudesta. Emme halua kuormittaa Frankia ja kirjastojärjestelmiä lukuisilla kyselyillä. Odottelemme, josko esimerkiksi KDK toisi parempia rajapintoja, ja pääsy yksityiskohdaisiin sekä reaaliaikaisiin kirjastokohtaisiin saatavuustietoihin paranisi.

Nykyisellään Frank-toiminto ei takuuvaramasti löydä kaikkia levyjä kaikista kirjastoista johtuen taustatekniikan puutteellisuudesta. Tätä on ehkä mahdollista parantaa

pikku hiljaa, kun saamme tietoja epäonnistuneista yksittäistapauksista.

Luettelotietojen lähteeksi valittiin HelMet-tietokanta, sen dataan pääsemme käytännössä luvallisesti käsiksi. Jos haluaisimme tehdä aidosti kansallisen musiikkikirjastojen palvelun, pitäisi itse luettelonkin olla tietysti kansallinen. Emme kuitenkaan halunneet odotella yhteisluetteloita tai KDK:n kansallisia näkymiä, vaan saada jotain näkyvää aikaiseksi jo nyt.

Hyvänä puolena tässä on se, että HelMetin musiikkikokoelma on käytännössä hyvälaatuinen, melko kattava ja hyvin luetteloitu.

Pinkan pinkat

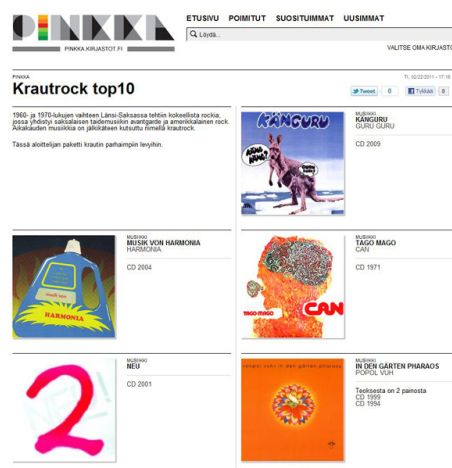
Palataan vielä Pinkan keskeiseen piirteeseen eli omien pinkkojen tekemiseen. On ehkä useitakin eri syitä tehdä pinkka. Nykyisellä sivustolla kaikki eri syistä tehdyt pinkat elävät rinta rinnan toistensa kanssa, jolloin pinkkojen teko ehkä näyttäytyy hieman irrallisena ja päämäärättömänä.

Itse olen kuitenkin ollut erittäin positiivisesti yllättynyt joistakin sivuille tehdyistä pinkoista mielenkiintoisen tiedon välittäjinä. Erityisesti eri musiikinlajeista tai artisteista koostetut tiiviit aloittelijan paketit tai parhaat palat ovat tällaisia.

Esimerkkejä hyödyllisistä pinkkojen käyttötavoista ovat:

- * vinkkaustoiminta
- * mielenkiintoiset tavat yhdistellä kokoelman eri teoksia, esimerkiksi sellaisen genren ympärille jota luettelossa ei missään muodossa esiinny (krautrock), mutta josta monet ovat kuulleet
- * kirjallisuuden ja musiikkiaänitteiden yhdistely pinkoissa, esimerkiksi jazzin historiasta kertova kirja *Hard Bop: Jazz and Black Music 1955-1965* ja valikoima kirjassa mainittua musiikkia voisi olla poimittu samaan pinkkaan
- * musiikkia tiettyihin mielentiloihin tai ajankohtiin
- * ajankohtaisiin tapahtumiin kytkeytyvät nopeasti poimitut pinkat, esimerkiksi tuleviin konsertteihin, tai uutisissa mainittuihin muusikoihin

* pinkat, jotka ovat mielenkiintoisia ihan sen takia, kuka ne on tehnyt



Edellä mainitut käyttötavat ovat suurimmaksi osaksi tiedonvälityksellisiä tai ”toimituksellisia”. Ajatuksena on, että monet pinkkojen tekijät tulisivat toki olemaan kirjastoväkeä tai muita asiantuntijoita, jolloin heidän pinkkansa olisivat luonteeltaan harkitumpia kuin fiilispohjalta repäistyt satunnaisen käyttäjän pinkat.

Toisaalta myös musiikkikirjastojen ulkopuolinen Suomi on täynnä musiikin asiantuntijoita, emmekä halua lähtökohtaisesti rakentaa korkeaa muuria ”virallisen” kirjastoväen ja muiden tekemien sisältöjen välillä.

Tämä ei toki sulje pois moderointia ja toimittajien tekemiä valintoja sekä nostoja. Kun *Pinkka* ensimmäisen kerran nousi julkisuuteen käytännössä lähinnä kirjastoihmisten keskuudessa, olin yllättynyt miten näppärää meidän oli vain odotella muiden tekemiä sisältöjä ja tehdä niistä poimintoja etusivulle.

On kuitenkin selvää, että informaatiotäyteisten pinkkojen parempi näkyvyys sivustolla edellyttää nykyistä parempia selaus-, haku- ja moderointitoimintoja.

Pinkka yhteisöllisenä mediana

Mitä tulee yhteisölliseen mediaan, totta tosiaan kyseessä on kokeilu, jossa emme halunneet etukäteen sen kummemmin mää-

ritellä, miksi joku haluaisi pinkkoja jakaa. Tosiasia kuitenkin on, että suuri osa yhteisöllisessä mediassa tapahtuvasta toiminnasta on oleellisesti juuri linkkien jakamista.

Tapa, jolla jokin pinkka näyttäytyy esimerkiksi Facebookissa, on hyvin erilainen kuin itse *Pinkka*-sivuston kontekstissa. Facebookissa on oletuksena, että käyttäjän ystävät tuntevat tämän ja pitävät tätä mahdollisesti uskottavana lähteenä musiikkivinkkaukseen – tai päinvastoin huvittavana huonon maun lähettiläänä. Juuri Facebookissa nämä satunnaisten käyttäjien hauskat toiminnat voivat saada yleisönsä, jos ovat saadakseen.

Nykyään tuntuu siltä, että yleisin jakamisen yksikkö Facebookissa on yksittäinen kappale (yleensä linkitettyinä striimauspalveluun). *Pinkka* voisi olla suunnattu enemmän syvällisemmästä tiedosta kiinnostuneille musadiggareille, joille albumi on vielä ensisijainen kuuntelun tapa ja musiikin kontekstikin on kiinnostavaa.

Teknisessä mielessä jokainen pinkka on pysyvä sivu WWW:ssä, jolla on pysyvä osoite. Facebook- ja Twitter-napit ovat vain ripaus helppokäyttöisyyttä URL-linkkien jakamiseen, mutta pohjimmiltaan jakaminen toimii samalla tavalla niin sähköpostilla kuin yhteisöllisissä medioissakin: otetaan pinkan osoite selaimen osoiteriviltä ja lähetetään se kaverille.

Pinkan pinkat hyötykäytössä

Tulevaa pinkkojen massaa olisi hienoa hyödyntää esimerkiksi automaattisin algoritmein, eräänlaisena käyttäjien tekemänä luettelointidatana. Vaikka eri pinkkojen ilmentämien yhteyksien merkitykset vaihtelevat, näillä semanttisesti häilyvilläkin yhteyksillä voisi olla hyötyä jos datamassaa olisi tarpeeksi paljon.

Ehkä ensiksi mieleen tuleva käyttötarkoitus olisi suosituksia. Pinkkojen sisältämää informaatiota voisi sivustolla tuoda myös perinteisemmän musiikkihaun puolelle. Ehkä niillä voisi olla osansa jopa hakutulosten rele-

vanssin määrätymisessä. Samoin yksityiskohtaisessa teoksen tietuenäkymässä voisi olla mainittu pinkkoja, joissa juuri tämä teos esiintyy.

Pinkan suhdetta kaupalliseen toimintaan voitaisiin miettiä. Kaupallisia ohjelmiakin, niiden lisensoijia ja liiketoimintamalleja on monenlaisia. En halua väittää, että kaupallinen ohjelmistotuotanto olisi jotenkin pahasta, sikäli kuin ohjelmisto tuotetaan prosessilla, joka on joustava ja kuuntelee käyttäjien ja asiakkaiden toiveita.

Enemmän minua harmittavat liiketoimintamallit, joissa asiakkaille myydään pakettituotteita ikään kuin kaupan hyllyltä ja sitten jälkikäteen katsotaan, vastasiko tämä tuote nyt sitten tarpeita. Varsinkin jos asiakas on tämän jälkeen sitten lukittu maksamaan samalla järjestelmätoimittajalle ylläpidosta, koska vaihtoehtoja ei ole. Sama koskee tilannetta, jossa myyty tuote on myytäessä keskeneräinen, eikä sen kehittäminen tapahdu aidossa vuorovaikutuksessa asiakkaan kanssa.

Avoimien lähdekoodien

Pinkan tapauksessa avoimen lähdekoodin hyödyt näkyvät esimerkiksi siinä, että olemme voineet joustavasti ohjelmoida joitakin asioita itse, poimia kypsiä avoimen lähdekoodin ratkaisuita joihinkin kohtiin, ja tilata ohjelmointi- ja suunnittelutyötä eri yhteistyökumppaneilta. Toimintamalli ei käytännössä ole aina toiminut optimaalisesti, mutta haluan painottaa riippumattomuuttamme ja joustavuuttamme. Jos emme ole tyytyväisiä jonkin yhteistyökumppanin työhön, ei meidän myöskään tarvitse heidän palveluitaan enää käyttää. Olemassa olevan *Pinkka*-palvelun kokonaisuudessaan saamme pitää, ja tilata ylläpidon mistä haluamme.

Internet ei ole vain teknologiaa tai työkalu. Se on uudenlainen teknologian päälle rakennettu ”ympäristö”, jossa kirjastokin tarjoaa palveluitaan. Jos kirjasto ulkoistaa kaiken teknologiaosaamisen muualle, on seurauksena se, ettei kirjasto voi itse määrittellä, miten se käyttää palvelua.

Esimerkiksi graafisen alan ammattilaiselta tilaamamme visuaalinen ulkoasu on seikka, jonka merkitystä ei pidä vähätellä. Valmiissa kaupallisissa tuotteissa on yllättävän yleistä nähdä visuaalisia ratkaisuja, joissa rikotaan inhimilliseen hahmottamiseen liittyviä peruseikkoja. Vaaka- ja pystylinjat rikkoutuvat aiheettomasti, eikä kirjasinkoolla, värisävyillä ja tyhjän tilan käytöllä osata rakentaa nopeasti silmällä hahmottuvia loogisia kokonaisuuksia.

Pinkassa saimme kirjastolähtöisesti määritellä yhdessä graafikon kanssa sen, miltä palvelumme käyttäjälle näyttää ja tehdä perusteltuja ulkoasuvalintoja ottaen huomioon eri näkymien merkityksen sivuston kokonaisuudessa. Palvelu on omannäköisensä, ei pakettiratkaisu.

Hauska yksityiskohta on, että samoja avoimen lähdekoodin hakumoottoreita (Apache Lucene ja Solr) käyttävät tosiasiaassa monet kaupallistenkin tuotteiden tarjoajat. Avoin

lähdekoodi on jo valtavirtaa, ja käytännössä suuri osa kaikista, suljetuistakin tuotteista on rakennettu avoimilla rakennuspalikoilla. Kaupalliset toimijat vain tarjoavat kaiken tämän helppokäyttöisenä, paketoituna valmiina tuotteena – vai tarjoavatko?

Dinkka käytössä

Palautetta on toistaiseksi tullut lähinnä kirjastojen työntekijöiltä, ja pääosin yleisluontoista positiivista ihastusta. Myös yksittäisiä konkreettisia virheilmoituksia ja parannusehdotuksia on tullut.

Seuraavaksi panostamme käyttäjien saamiseen ja palvelun markkinointiin. Haluaisimme myös ruveta rakentamaan yhteistyötä eri musiikin asiantuntijoiden, kuten musiikkikirjastoväen ja radiotoimittajien välillä.





Halutaanko sitä yhteistyötä ihan tosissaan?

Heikki Doroila

Suomalainen musiikkikirjastoväki kokoontuu perinteisesti Tampereelle pari kertaa vuodessa. Nyt keväällä 15.4.2011 on tarkoitus jatkaa kokoelmatyöhön liittyviä pohdintoja laajentamalla näkymiä valtakunnallisen yhteistyön ja verkkopalveluiden alueille.

Luvassa on aamupäivällä käytännöllisiä puheenvuoroja siitä, millä tavalla kokoelmatyötä tehdään erilaisissa olosuhteissa ja siitä, minkälaisia yhteistyön ratkaisuja on kokeiltu ja minkälaisia on toistaiseksi vasta toiveissa. Tarkoitus on myös keskustella siitä, minkälaisia yleisiä edellytyksiä yhteistyöhön on sekä kirjastojärjestelmien (uudet hakuliittymät *Encore*, *Arena*, *Libro*, yhteisluettelo, *KDK*) että ammatillisten valmiuksien osalta. Iltapäivällä meille esitellään *Musiikkibasaarin* ja *KDK:n* tämänhetkistä tilannetta, minkä lisäksi kulttuuriasianneuvos **Hannu Sulin** tulee kertomaan meille, mitä OKM:ssä tuumataan valtakunnallisista yhteistyökuvioista ja niiden mahdollisuuksista.

Seuraavan puheenvuoron tarkoitus on pohjustaa kysymystä kirjastopoliittisesta tahdosta ja pyrkimyksestä, jota voidaan pitää kaikessa yhteistyössä yhtä tärkeänä kuin teknis-hallinnollisia edellytyksiä. Arjessahan törmää usein tilanteisiin, joissa yhteistoiminnan ainoa este on halun ja tahdon puute. Yritän seuraavassa pohtia, mikä tilanne tältä osin voisi olla suomalaisissa musiikkikirjastoissa.

[Juttu on kuvitettu hyödyntämällä Googlen Arts Project –palvelun mahdollisuutta poimia tauluista yksityiskohtia kohtuullisella resoluutiolla. Kiitän sekä tekijöitä että Googlea tästä mahdollisuudesta.]

Maailma muuttuu, yhteistyö on aina vain tärkeämpää

Kirjastojen toimintaympäristön muutos tuntuu vain kiihtyvän, vaikka koko 2000-luku on ollut yhtä mullistusten aikaa. Verkko-maailman dynamiikka tuntuu kirjastojen perinteen valossa olevan aivan omaa luok-

kaansa, mutta mitään veto-oikeutta sen suhteen ei tunnetusti ole. On siis mentävä mukaan tai pysyttävä poissa. Suomalaiset kirjastot ovat hyvin laajasti päättäneet mennä mukaan.

Ilmeisen pakon lisäksi verkkomaailmaan on ollut halua sen tarjoamien moninaisten yhteistyö- ja yhteiskäyttömahdollisuuksien

takia. Moni perinteisessä maailmassa kankeasti toiminut yhteistyökuvio suorastaan loistaa verkossa, hyvänä esimerkkinä vaikkapa valtakunnallisesti käytävä ammatillinen keskustelu. Kaikki eivät tunnetusti halua keskustella edes Kirjastot.fi:n foorumeilla, mutta tuskin kukaan keskusteluihin osallistuvista on sitä mieltä, että silloin tällöin paperisen Kirjastolehden palstoille singahtava keskustelupuheenvuoro olisi parannus asiaan.

En kai liioittele, kun väitän, että verkko sekä hokuttelee että pakottaa yhteistyöhön, myös kirjastoja. Mutta yhteistyön kehittämiseen on muitakin, usein vähemmän hohdokkaita syitä. Pienentyvät resurssit pakottavat aina pohtimaan, olisiko lopettamisen vaihtoehtona yhteistyö naapurin kanssa. Yleinen kirjastojen palveluiden käytön vähenemisen uhka herättää sekin ajatuksia, voisiko tästä tai tuosta palvelusta tehdä halutun – ja samalla vähemmän resursseja käyttävän – yhteistyössä jonkun toisen kanssa. Ehkä yhteistyötä joskus halutaan ihan siksin, että se nyt vaan tuottaa parempia tuloksia eli on fiksua sinänsä.

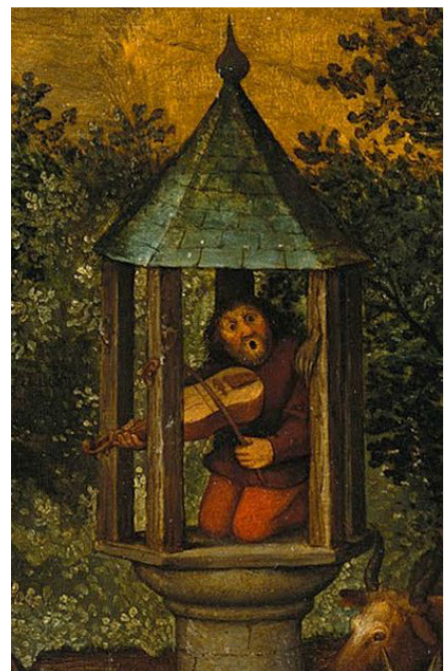
Lieneekin vaikea löytää kunnollista arviointia kestäviä perusteluja vastustaa seudullista, maakunnallista tai valtakunnallista yhteistyötä. Silti asiat eivät aina suju, kuten toivottaisiin tai optimistisesti etukäteen kaavailaan. Kun yhteistyötä tekevät monimutkaisesti ajattelevat ihmiset eivätkä yksivakaat tekoälyt, pelkkä rationaalinen logiikka ei selvästikään riitä. Yhteistyö on aina tahdon asia.

Onko tahtoa ja mitä lajia se on?

Musiikkikirjastot eivät toimi omillaan, vaan aina jonkin suuremman kokonaisuuden osina. Joskus suhde on hyvin alisteinen (saadaan toimia, jos resursseja jää yli, näinhän se on monessa pienessä kunnankirjastossa), joskus hyvin tärkeä ja itsenäinen (vaikkapa Sibelius-Akatemian kirjasto). Yleisissä kirjastoissa musiikki joutuu toimimaan kirjallisuus- ja kirjakeskeisten voimien ehdoilla miltei aina. Suhtautuminen voi olla suopeatakin, mutta harvoin tasa-arvoista. Näissä oloissa voi olla vaikea

puhua musiikkikirjaston omasta tahdosta tai edes ”tahtotilasta” – konsulttikieltä jostain syystä käyttääkseni.

Olemme sekä ihmisinä että organisaatioiden toimijoina lähtökohtaisesti itsekkäitä. Ajatella ensin lähietua, vasta sitten – jos koskaan – laajempia kuvioita. Tätä ei pidä liioitella tai ylidramatisoida, mutta ei unohdakaan. Kun tahdomme resursseja edellyttäviä asioita, julkinen puheemme voi olla muita kohtaan suopeampaa kuin todelliset tekemme ja ratkaisumme tosiasiasa ovat. ”Yhteinen etu” muuttuu helposti oman edun maksimoinniksi muista pahemmin piittaamatta.



Voidaan kuitenkin kysyä, mistä muusta kuin itsekkyydestä voi syntyä kirjastopolitiikaksi kutsumamme tahtojen ja pyrkimysten linjaus. Itselleni nousee esiin ainakin kaksi vahvaa voimaa. Toinen on rationaalinen ”yhteinen ja jaettu hyvä on parempi kuin jakamaton” -ajattelu, toinen ikävistä tosiasioista kumpuava pakko etsiä liittolaisia ja yhteistyökumppaneita. Jälkimmäinen liippaa läheltä perusitsekkyyttä, mutta ei ole mielestäni siltikään ihan sama.

Hyödylliseen kumppanuuteen pakottavia tekijöitä voi musiikkikirjastojen maailmassa nähdä runsaastikin. Annan pari esimerkkiä, näitä voi jokaisella olla omasta takaakin.

Kun pakosta tehdään hyve

Pääkaupunkiseudun neljän kirjaston kesken käytiin ennen Millennium-uudistusta ajoittain aika kitkerääkin kamppailua siitä, millä ehdoilla erityisesti uutuuksia oli sallittua liikutella seudullisesti. Ongelmana oli neljän yhteistyösapuolen erimittaisuus: Kauniainen on tavattoman pieni ja Helsinki tavattoman iso. Käytännössä kaikki uutuudet valui-
vat nopeasti helsinkiläisille lainaajille, jollei pienemmissä naapureissa eri konstein kiel-
tädytty niitä kierrättämästä.

Meidät pakotti yhteistyöhön Millennium-järjestelmän yhteinen varausjono, joka järkeisti ylipäättään seudullisen varaus-
toiminnan ja teki erikokoisten kaupunkien kuntalaisista varaajina tasa-arvoisia. Tek-
ninen uudistus pakotti meidät yhteistyöhön, jonka seurauksena käänsimme takkimme ja rupesimme entisen konstailun ja kilpailun sijasta miettimään kokoelmatyön järkeis-
tämistä. Se oli mahdollista, koska meidät oli pakotettu yhteistyöhön tarjoamalla ohittamaton tekniikka eli hyvä syy.

Toinen esimerkkini liittyy musiikin varas-
toiminnan vaiheisiin. Pääkaupunkiseudulla varastointi oli 2000-luvun alkupuolelle asti tiukasti jokaisen oma asia. Helsingillä oli merkittävä kirjojen keskusvarasto, muun aineiston varastointi oli mitä oli. Paljon harvinaista materiaalia oli siellä sun täällä, pääosin myös erittäin huonosti dokumen-
toituna.

Tilanne alkoi muuttua vasta, kun Vantaa sitoutui hoitamaan musiikin keskitetyn varastoinnin – OKM:n suosiollisella talou-
dellisella tuella – ja kirjastot myönsivät itselleen, että tilanpuute on kaikilla huutava. Sen jälkeen on mitä ilmeisimmin kaikista tuntunut siltä, että keskitetty, yhteinen musiikkivarasto on ainoa järkevä ratkaisu.

Musiikin keskitetty varastointi on myös tutkitusti asia, jota pidetään ideana hyvänä, mutta toteutustavasta ollaan montaa mieltä ja jos oma tilanne antaa myöten, sen ulko-
puolelle voidaan hyvinkin jättäytyä. Kun välitöntä pakkoa ei ole, järkeväkään idea ei muutu konkreettiseksi yhteistoiminnaksi. Tässä tapauksessa tosin myös kansallinen

perusratkaisu antaa odottaa itseään, mihin voidaan myös vedota, kun ei haluta jotain tiettyä mallia.



Ollaanko siis yhteisen ja jaetun hyvän puolella?

Entä sitten se rationaalinen ”yhteinen ja jaettu hyvä on parempi kuin jakamaton” -
ajattelu, onko se vallalla vai onko siitä huutava pula suomalaisissa musiikki-
kirjastoissa? Itse arvelen, että vastaus riip-
puu paljon siitä, keneltä kysytään. Sibelius-
Akatemian kirjaston, Fimicin tai Kansallis-
kirjaston musiikkikirjaston kaltaisissa eri-
koisyksiköissä voidaan lähteä siitä, että muut tarvitsevat heitä enemmän kuin he muita. Tällainen ”toiminnallinen itseriit-
toisuus” on sinänsä ymmärrettävää, mutta voi sisältää myös sokeuden vaaran. Kun ei ole luontaisesti kaltaisia, joiden kanssa asioi-
ta pohtia, ideointi voi laimentua ja innovoin-
ti sammua.

Myös konservatoriokirjastot ovat tavallaan ”turvassa” toimivia erikoiskirjastoja, mutta niillä on ollut monenlaista yhteistoimintaa, uskoakseni pääosin yhteisen hyödyn lähtö-
kohdista. Tästä aihepiiristä saamme Tampe-
reella kuulla lisää. Yleisillä kirjastoilla, joilla on yksiköitä ylivoimaisesti eniten ja valta-
kunnallisesti kattavimmin, kysymys yhteis-
työstä on todennäköisesti monimutkaisin ja haastavin, joten pysähdyn tarkemmin sen joihinkin puoliin.

Kunnallinen itsehallinto tarkoittaa pahim-
millaan sitä, että kaksi köyhää kärvistelee vierekkäin vuosikausia, koska kumpikaan ei halua tai älyä myöntää, että kannattaisi yhdistää voimat. Vääristyneen itsetunnon

puhinalla voidaan korostaa, ettei tässä muiden apua tarvita, kyllä pärjätään yksinkin. Kaikkein vähiten tällaiseen asenteeseen on ollut varaa Suomen itä- ja pohjoisosissa, joissa asutaan harvassa ja on perinteisesti jouduttu turvautumaan muiden apuun.

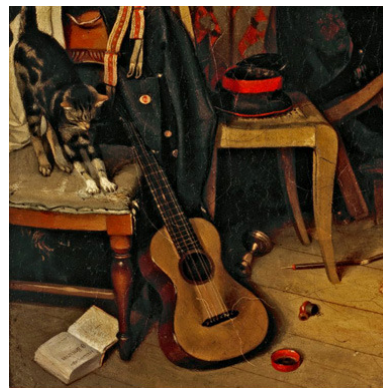
Kirjastot eivät välttämättä ole ollenkaan pahimmasta päästä tällaisen perusteettoman nurkkapatriotismin alalla. Olen itse kuullut tapauksista, joissa kirjastojen jo asiallisesti ottaen neuvottelema ja sopima, molempia hyödyttävä yhteistyöhanke on kariutunut siihen, etteivät kuntien isoisemmat ole näyttäneet vihreää valoa, kuka mistäkin syystä, joskus ehkä ilman mitään erityistä perustetta.

Mutta keskitytään nyt kysymään, kuinka paljon ja kuinka vahvasti me itse sitä yhteistyötä esimerkiksi juuri kokoelmatyön alueella haluamme. Missä määrin olemme valmiita luovuttamaan kirjastovaltaa – ja siitähän yhteistyössä usein juuri on kysymys – kauemmas, pahimmillaan täysin tuntemattomille ihmisille? Mihin olemme valmiita omassa muutosvastarinnassamme valmiita, jos perinteisesti näin tehty ehdotetaan tehtäväksi jatkossa noin?

Olen kuullut ainakin kahdentyyppisistä monissa kirjastoissa esiintyvistä sisäisistä yhteistyön esteistä, joihin mielestäni on syytä suhtautua vakavasti. Toista voi kutsua ”vain me tiedämme, mikä on omille asiakkaillemme hyväksi” -syndroomaksi, toinen on ”mutta kun ne tekevät sen väärin” -asenne. En mene väittämään, että varsinkaan ensin mainittu olisi erityisesti musiikkikirjastoille ominaista, mutta ”väärin luetteloitu” saattaa olla meille keskimääräistä tavallisempi peruste suhtautua torjuvasti ehdotettuun yhteistyöhön.

Onhan se totta, että käyttäjiä lähinnä olevassa yksikössä tunnetaan käyttäjät ja heidän odotuksensa luultavasti paremmin kuin etäämmällä. Tästä ei kuitenkaan pidä tehdä oletusta, jonka mukaan muualla ei asiasta voida ymmärtää yhtään mitään tai että yhteistyön täytyisi merkitä paikallisen asiantuntemuksen hyljeksimistä. Maakuntakirjaston musiikkiosastolle on todennäköisesti kertynyt monipuolisempi musiikin lajien tuntemus kuin pieneen kunnankir-

jastoon. Laajemmasta substanssiosaamisesta ei kuitenkaan seuraa, että maakuntakirjastossa oltaisiin paikallisten olosuhteiden asiantuntijoita. Haaste onkin, miten nämä yhdistetään ja samalla ylitetään mahdolliset ennakkoluulot.



Epäluottamus ”muiden” tapaan tehdä luetteloita saattaa olla väistytvä ikävyys. Kun kirjastojen luettelot ovat siirtyneet verkkoon ja kun kansallisia suosituksia on vuosikausia jaksettu jauhaa, on toivottavasti huomattu, ettei yhtä objektiivista totuutta ole kellään, mutta että on käytännöllisesti järkevää tehdä tietyt asiat suunnilleen samalla tavalla. Keskitettyjen luettelointipalveluiden vaikutus on tässä tietysti suuri, kuin myös sillä, että oma-kohtaisesti opitaan ymmärtämään valtakunnallisten suositusten seuraamisen hyöty omassa työssä.

Musiikkikirjastoissa ollaan tässäkin toki sidoksissa kirjastojen yleisiin ratkaisuihin. Musiikkikorukan on vaikea tehdä käytännön yhteistyötä yli kuntarajojen, jos kirjastot eivät sitä tee. Tästä asiasta ei liene sen enempää keskustelua kuin tutkimustietoaakaan. Itse uskoisin, etteivät musiikkikirjastot ole suuremmin sooloilleet, vaan yhteistyön kuviot musiikissa toteutuvat osana yleisempää yhteistyötä tai eivät toteudu ollenkaan. Voin kuitenkin olla väärässä, ja tästä on Tampereella syytä käyttää puheenvuoroja.

Sen suhteen olen joka tapauksessa optimistinen, että musiikkikirjastojen työntekijöillä on aitoa halua ja asennetta monipuoliseen yhteistyöhön. Esteet lienevätkin viime kädessä musiikkikirjastojen ulkopuolisia tekijöitä, joskus hyvinkin etäisiä. Voiko tästä tilanteesta pyristellä pois, siitähän olisi Tampereella hyvä keskustella.

Vai pitäisikö sittenkin vain määrätä järkevään yhteistyöhön?

Kaikenlaisen kirjastojen välisen yhteistyön kysymystä voi lähestyä myös toisesta suunnasta. Entä jos ei jättäisikään odottamaan, mitä luonnonvoimaisesti ja eri yksiköissä toimivien ihmisten tahdosta tapahtuu, vaan olisi mahdollista rakentaa paras systeemi ulkopuolisen määräyksellä ja rahoituksella? Vihjaan tässä taas sellaiseen valtionkirjaston malliin, jossa valtiovalta takaisi taloudellisesti tietyt peruspalvelut sillä ehdolla, että kunnat toimivat järkevässä yhteistyössä mm. aineistonvalinnan ja varastoinnin kaltaisissa prosesseissa.

Lienee epärealistista odottaa mitään merkittäviä toimia tähän suuntaan ainakaan lyhyellä aikavälillä. Näin iso ratkaisu vaatisi taakseen sekä poliittista että kirjastopoliittista yksituumaisuutta, jota ei liene tarjolla sen paremmin kentällä kuin OKM:ssäkään. Yksittäisten asioiden osalta ratkaisuja voi silti olla odotettavissa, kuten nyt vaikkapa musiikin kansallisen varastoinnin asiassa. Siinähan odotellaan tällä hetkellä ratkaisua siihen, mikä on Varastokirjaston hallinnollinen rooli tulevaisuudessa, suoraan ministeriön alaisena kuten nyt vai ehkä osana Kansalliskirjastoa.

Välillisesti valtio joka tapauksessa ohjaa meitä yhteistyöhön, kun melkein kaikki verkkohankkeet ovat viime kädessä OKM:n rahoittamia. Kokoelmatyö on kuitenkin perinteisesti ollut se alue, jonne valtiovallan ohjaus ei juurikaan ole ulottunut (sellaiseksi

ei voi laskea myöskään Kulttuurirahaston Kirjatalkoita, joiden kautta on kanavoitunut miljoonia euroja yleisten kirjastojen kirjanhankintoihin, koska tuen ehdot eivät ole menneet varsinaisen valinnan tasolle eräitä yleisiä suuntaviivoja lukuun ottamatta). Iso kysymys onkin, pitäisikö sittenkin ulottua ja jos pitäisi, millä tavalla.

Olen valtionkirjastomallista puhuessani pitänyt lähtökohtana, että kokoelmatyön asiantuntemus on ja sen täytyy pysyä kirjastojen tasolla. Ei ole mitään perustetta ajatella, että paras asiantuntemus olisikin jossain ihan muualla. Sen sijaan on hyvin perusteita ajatella, että asiantuntemus ei ole tasaisesti jakautunut ja että sitä on toki valtavasti kirjastojen ulkopuolellakin. Suuri haaste onkin miettiä, miten monella tavalla levällään oleva musiikkikirjastoja hyödyttävä osaaminen pystytään kokoamaan ja keskitämään tavalla, joka hyödyttää meitä kaikkia. Henkilökohtaisesti olen sitä mieltä, että verkko on vastaus sekä voimien keräämiseen että tulosten jakamiseen.

Julkisella vallalla on resursseja, mutta ei välitöntä osaamisen hallintaa. Ammatillisesti verkottunut ja ammattitaitoa luovasti soveltava toimijoiden joukko täytyy kyetä yhdistämään niihin resursseihin, joita on mahdollista saada käyttöön. Se on uskoakseni erityyppisen kokoelmayhteistyön paras lähtökohta musiikkikirjastoille. Miten homma tehdään, on lähivuosien iso haaste. Ilman yhteistä musiikkikirjastopoliittista tahtoa tähän haasteeseen tuskin pystytään vastaamaan.





Musiikkikirjastotyön on siirryttävä verkkoon – asiakkaat ovat siellä jo

Jaska Järvillehto

Tampereen ja sen lähikuntien 5-14-vuotiaiden lasten ja nuorten mediankäyttöä seuraava *Lasten media-ympäristö muutoksessa* -tutkimusprojekti julkaisi alkuvuodesta raportin *Naamatusten verkossa* (luettavissa osoitteessa http://tampub.uta.fi/N/naamatusten_verkossa_2011.pdf). Musiikkikirjastojen kanalta raportin mielenkiintoisimmat osuudet käsittelevät 11-14-vuotiaita nuoria. Heille oli jo kehittynyt itsenäinen musiikkimaku, nuoremmilla lapsilla musiikin kuuntelu oli vielä pitkälti riippuvaista vanhempien aktiivisuudesta musiikin suhteen. Pienemmät lapset kuuntelivat paljon vanhempien hankkimia CD-levyjä, kun taas nuorilla tietokoneet ja kännykät olivat syrjäyttäneet paitsi CD-soittimet, myös iPodin tapaiset kannettavat musiikkisoittimet musiikinkuuntelun välineinä. Nuoret latasivat omatoimisesti haluamaansa musiikkia verkosta tietokoneille ja matkapuhelimiin.

Nuoret jakoivat musiikkia keskenään lähettämällä toisilleen nettilinkkejä ladattaviin kappaleisiin, mutta suosittuja musiikkikappaleita myös siirrettiin kaveripiirissä suoraan kännykästä kännykkään. Nuoret eivät juurikaan käyttäneet verkon maksullisia musiikkipalveluita. Jotkut nuoret kertoivat vanhempiensa tai sisarusten ostavan tarvittaessa heille musiikkitiedostoja iTunesista ja muista vastaavista nettikaupoista. 14-vuotiailla Youtube oli merkittävä ajanvietekanava ja sen kautta kuunneltiin paljon musiikkia, etenkin yhdessä kavereiden kanssa. Spotify sen sijaan tuntui olevan täysin tuntematon lapsille ja nuorille.

Liitteineen 196-sivuisessa raportissa kirjasto mainitaan vain neljästi, eikä kertaakaan musiikin yhteydessä. Tutkimukseen osallistuneiden lasten ja nuorten arjessa musiikkikirjastojen rooli on siis käytännössä olematon. Mitäpä tarjottavaa CD-levyjen lainaukseen keskeisen toimintansa perustavilla musiikkikirjastoilla on nuorille, jotka lataavat musiikin suoraan verkosta.

Spotify aikuisten musadiggareiden suosiossa

Omaan tuttavapiiriini kuuluu paljon nettimusiikkipalvelu Spotifyn käyttäjiksi siirtyneitä musadiggareita. Minua alkoi kiinnostaa, miten Spotifyn käyttö on vaikuttanut siihen, miten aktiiviset harrastajat hankkivat musiikkinsa. Laadin aiheesta pienen kyselyn, jonka lähetin tuttavilleni Facebookin ja erään musiikkiaiheisen nettifoorumin välityksellä. Sain kyselyyni 30 vastausta.

Spotifyn peruskäyttö on suomalaisille maksutonta, mutta silloin tällöin kappaleiden välissä joutuu kuuntelemaan mainoksia. Mainoksista pääsee eroon maksamalla 4,99 euroa kuukaudessa. Yli puolet kyselyyn vastanneista käytti Spotifyn maksullista versiota ja useat vastaajat mainitsivat valinneensa maksullisista versioista kalleimman (9,99 e/kk) premium-version voidakseen kuunnella musiikkia Spotifyn kautta myös kännykällä. Nuorista musiikinkuluttajista Spotify-aikuiset poikkesivatkin siinä, että he olivat valmiita maksamaan kuukausittain kohtuullisen summan varsin vaivattomasta ja täysin laillisesta nettimusiikkipalvelusta.

Spotifyn vaikutus levyjen ostoon oli vastausten perusteella kahtalainen. Noin kolmannes vastanneista ilmoitti ostavansa nykyään vähemmän äänilevyjä kuin aikana ennen Spotifyn käyttöä. Toisaalta noin neljännes vastanneista puolestaan kertoi Spotifyn käytön myötä ostavansa enemmän äänilevyjä kuin aiemmin. Maksuttomien (ja usein käytännössä laittomien) nettilatauksien määrää Spotify on vähentänyt merkittävästi. Peräti 63 % vastanneista kertoi lataavansa maksutonta musiikkia netistä vähemmän kuin aiemmin. Maksullisen nettimusiikin ostamiseen Spotifyn käytöllä ei ole merkitystä suuntaan tai toiseen.

Musiikkikirjastoissa on jo jonkin aikaa ounasteltu Spotifyn käytön vähentäneen merkittävästi äänitteiden lainauslukuja. Kyselyn tulokset tukevat näitä ajatuksia. 40 % vastanneista kertoi lainaavansa nykyään musiikkia kirjastosta vähemmän kuin aiemmin. Lisäksi 17 % vastanneista ei ole koskaan lainannut musiikkia kirjastosta. Eräs kyselyyn vastannut kommentoi: *“Periaatteessa kirjastokäynnit voisi korvata kokonaan Spotifyllä nykytilanteessa, jossa kirjastot eivät ole päässeet digijakeluun voimallisesti mukaan. Saattaisi hyvin tulla halvemmaksikin, myöhästymismaksut huomioiden...”*



Asiakkaiden kohtaamista verkossa

Suomessa on kasvamassa sukupolvi, jolle musiikki ja sen kuuntelu eivät ole enää mitenkään sidoksissa fyysisiin äänitteisiin. Verkon musiikkipalvelujen valikoiman monipuolistuminen ja käytön helpottuminen ovat alkaneet houkutella niiden asiakkaiksi myös sellaisia musiikin kuuntelijoita, joille tähän asti oman levykokoelman kartuttaminen on ollut tärkeää, ja joille kirjastojen musiikkiosastot ovat perinteisesti olleet merkittävä uuteen musiikkiin tutustumisen kanava.

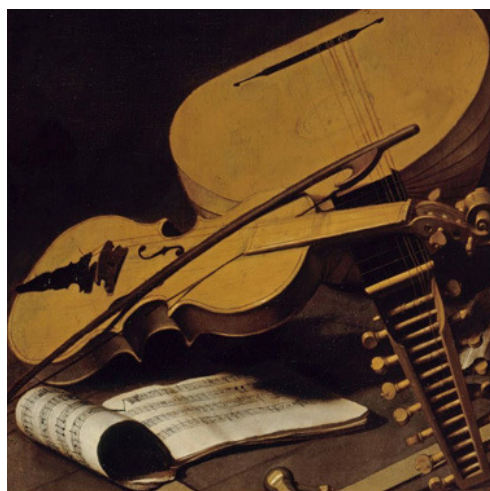
Musiikkikirjastoilla on vahvuuksia, kuten monipuolinen nuottikokoelma ja ammattitaitoinen tietopalvelu, joita verkon musiikkipalvelut eivät ihan piankaan pysty haastamaan. Kysymykset tyyppiä *“Kuulin kivan biisin, mistä saisin siihen nuotit?”* eivät tule katoamaan. Musiikkikirjastojen pitää vahvistaa näkyvyytään verkossa: osaamista ja palveluita on markkinoitava, jotta ne kohtaavat musiikkiaiheista tietoa ja palvelua etsivät asiakkaat.

Käytännön pelinavauksia asiassa on jo tehty. Kirjastot.fi Labs julkisti jokin aika sitten Pinkka-musiikkihaun (<http://pinkka.kirjastot.fi/>), joka yhdistää kirjastojen kokoelmatietokannat ja sisällönkuvailun Spo-

tifyhyn ja Facebookiin. Lisäksi tämän vuoden kuluessa Kirjastot.fi-sivuston yhteyteen rakennetaan Musiikkibasaari-työnimellä kulkeva kirjastojen valtakunnallinen musiikkipalvelu. Musiikkibasaariin kootaan kaikki suomalaisten kirjastojen verkossa jo nyt tarjoamat sisällöt, minkä lisäksi se tarjoaa musiikkikirjastoille kanavan palvella asiakkaita täysin uudennlaisilla tavoilla.

Mietintämyssyt päähän kirjastoissa

Miten kirjastoissa sitten voitaisiin yhdistää ammattimainen tietopalvelu ja sisällönkuvailu verkon kaoottiselta vaikuttavaan musiikkitarjontaan? **Dani Rönnqvist** Tikkurilan kirjastosta on heittänyt ilmaan ajatuksen verkkopalvelusta, johon koottaisiin kirjaston näkökulmasta kiinnostavia YouTube-videoita. YouTubessa on paljon mm. sellaisten instrumenttien soitonopetusvideoita, joiden hankkiminen kirjastojen kokoelmiin DVD-levyllä on mahdotonta. Laadukkaiden videoklippien kirjastomainen järjestäminen ja kuvailu hyödyttäisivät taatusti sekä asiakasta että kirjastoa. Tämänkaltaiset ennakkoluulottomat ideat eivät ole nykytilanteessa silkkaa utopiaa. Pyörää ei tarvitse keksiä uudestaan, mutta musiikkikirjastojen on otettava verkko ja sen musiikkisisällöt haltuun.



Musiikin kokoelmatyöstä Helsingin yliopiston kirjastossa

Jaakko Tuohiniemi

Tietyiltä osin suomalainen kirjastoverkko on yllättävän harva. On paljon julkaisuja (niin kirjoja, lehtiä, nuotteja kuin levyjä), joita ei löydy mistään. Esimerkiksi Suomen paras urkulevykokoelma taitaa olla eräällä yksityisellä keräilijällä, joka on ällistytännyt minua yhden jos toisenkin kerran sekä tietomäärällään että kotikirjastonsa loppumattomilla harvinaisuuksilla.

Väite kirjastoverkon löyhyydestä on aika rankka verrattuna juhlapuheiden todellisuuteen. Joten otetaan pari käytännön esimerkkiä: Mistä kirjastosta löytyisi nuottina Johann Gottfried Muthelin lauluja? Entä

mistä löytyisivät Johann Schobertin sonaatit cembalolle kahden käyrätorven ja viulun säestyksellä? Ja aivan varmasti jollakin kirjastolla on tarjota edes jokin levytys näytteeksi Johann Matthesonin ooppe-roista? Pelkään pahoin, että yksikään kirjasto Suomessa ei omaa mainittuja. Sibeliuksen Akatemian kirjastossa on sentään Matthesonin *Boris Godunovin* partituuri.

Mitä ylipäätään täytyisi voida hankkia?

Tietysti musiikkia ja sitä käsittelevää kirjallisuutta julkaistaan niin paljon, että kaikkea ei Suomeen voida koskaan hankkia. Se lienee kiistämätön tosiasia. Vaikka maailman suurin kirjasto (Kongressin kirjasto) kartuttaa valikoivaa levykokoelmaansa vuosittain noin 150 000 nimekkeellä ja vaikka Ranskan kansalliskirjastossa on noin 4 000 nimekettä musiikkilehtiä, niin seikan ei kuitenkaan tarvitse merkitä suomalaisten joutumista epätoivon valtaan. Ja vaikka vastaaviin lukemiin tai kattavuuteen ei millään päästäisi, ei pidä luovuttaa: jokainen kirjasto rakentaa omalla panoksellaan yhteistä kansallista aineistokekoa, joka ainakin periaatteessa palvelee kaikkia Suomen asukkaita, niin tutkijoita kuin ”suurta yleisöä” – joiden intresseissä on huomattavan paljon yhteistä, keskiönään rajaton kiinnostus musiikkiin.

Helsingin yliopiston kirjasto on Suomen suurin tieteellinen kirjasto vailla vapaakappaleoikeuksia. Esimerkiksi tänä kesänä alkava RFID-operaatio tarkoittaa yli miljoonan kirjan tarroittamista. Kirjasto on suuri, mutta osin vielä varsin sekava, syynä sen sekava historia: nykyinen Helsingin yliopiston kirjasto on nimittäin aika tuore luomus, ollen koostettu erilaisista laitos- ja seminaarikirjastoista – joita vielä viitisentoista vuotta sitten oli huomattavasti yli sata! Niillä kullakin oli omat, toisistaan poikkeavat käytännöt niin määrärahojen, henkilökunnan, hankintapolitiikan kuin käyttöoikeuksien suhteen. Näiden erojen tasoittaminen on nyt loppusuoralla, ja vuonna 2012 avattava yhteinen Keskustakampuksen kirjasto Kaisaniemessä entisen Pukevan talon paikalla tulee olemaan jo varsin yhdenmukainen muodostelma. Julkiseksi saatettavaa kokoelmapolitiikkapaperia viimeistellään juuri, ja esimerkiksi musiikkiaineiston hankinnan suhteen järjestetään neuvottelut Kansalliskirjaston ja Sibeliuksen Akatemian kirjaston kanssa, jotta kunkin rooli lähitulevaisuuden kokoelmatyössä tulisi nykyistä selvemmäksi.

Musiikkikirjallisuuden osalta Helsingin yliopiston kirjaston nykyisiä vahvuusalueita ovat mm. taiteidenvälisyys ja musiikkisemiotiikka, mutta vasta kun vielä tällä hetkellä lukuisiin eri kokoelmiin ripot-tunut moninainen musiikkikirjallisuus saadaan koottua yhteen, voi todella arvioida millainen kokonai-suus se on – ja varsinkin mitä siitä puuttuu.

Tämänhetkinen kokoelmatyö on hankintaehdotusten pohjalta tehtyä täsmähankintaa sekä loputtomien puutteiden täydentämistä. Esimerkiksi lehtihankinnoistamme uusin on *Augsburger Jahrbuch für Musik-wissenschaft* kokonaisuudessaan; sitä ei ihme kyllä ollut aiemmin yhdessäkään suomalaisessa kirjas-tossa, vaikka kyseinen (kovakantisena kirjasarjalta näyttävä) lehti sisältää mitä mielenkiintoisimpia artikkeleita. Uusista lehtitilauksista vastaavasti lupaavimpia on Viron musiikkitieteellisen seuran *Res musica*, jonka hankkiminen on sikäli itsestäänselvyys, että meille tulee kaikkien muidenkin lähinaapu-rien musiikkitieteellisten seurojen tiedelehdet.

Viron musiikkitiede ja sen tuottama kirjallisuus on muuten yleisestikin ottaen hurjassa vauhdissa, kun miehitysvuosina eivät maan musiikin historian tutkimuksesta kiinnostuneet voineet kovin vapaasti kaivella tiettyjä seikkoja, jotka nyt ovat esteettömästi lähestyttävissä. Esimerkiksi vironsaksalainen musiikin historia oli pannassa, vaikka suuri osa toista maailmansotaa edeltäneestä Viron kulttuuri-historiasta on nimenomaan germaanista historiaa. Samoin kirkkomusiikintutkimus on ottanut suuria harppauksia lyhyessä ajassa. Tämä näkyy lähes hämmäntävässä julkaisutulvassa, joka Viron kirjaa arvostavan ilmapiirin tuntien vaatisi nykyistä laajempaa huomiota myös Suomessa. Moniko kirjasto esimerkiksi ehätti hankkimaan kaksiosaisen *Eesti muusika biograafiline leksikonin*, jonka veroista hakuteosta ei suomalaisista muusikoista ole vielä tehty?

Mitä vielä tulee lehtiin yleisemmin, niin muistelen omilta nuoruusvuosiltani Tampereen kaupungin-kirjaston ihanaa kokoelmaa, jossa oli esimerkiksi *Early Music* ja muitakin ”tiedelehtiä”. Tietysti ymmärrän, että äärettömän kapeisiin tutkimusaloihin tai -kohteisiin keskittyviä, osin kalliita erikois-

julkaisuja ei yleisiin kirjastoihin kannata hankkia, mutta monet ulkomaisten yliopistopainojen julkaisemat *non-fiction*-lehdet puolustaisivat kyllä paikkaansa ainakin maakuntakirjastojen kokoelmissa ja musiikkioppilaitoksia omaavilla paikkakunnilla. Ei vakavalle harrastajalle tarkoitetun musiikkilehden tarvitse olla täynnä oopperatähtien tai rokkarien kasvokuvia!



Mutta rahaakin tarvitaan

Olisi auvoista, jos kokoelmatyö olisi kaiken tarpeelliseksi katsomansa tilaamista ilman mitään taloudellisia rajoituksia. Silloin kun ”minun” kirjastoni vielä oli osa silloista musiikkitieteen laitosta, olivat määrärahat aivan nollassa lehtitilauksia lukuun ottamatta. Siksi nykyinenkin kokoelma näyttää pahasti 1960- ja 1980-lukulaiselta. Vasta aivan pari viime vuotta osana yliopiston kirjastoa on tuonut tuiki tarpeellista parannusta rahoitusrakenteeseen, joten kokoelmatyökin on päässyt edes alustavasti käyntiin. Hiljattain sain vihdoinkin hankittua Schubertin sinfoniat kriittisinä laitoksina ja niillä korvattua hajoamis-pisteessä olleet epämääräiset pienoispertituurit – ja meillä huonokuntoinen aineisto tarkoittaa yleisten kirjastojen näkökulmasta käyttökeltvotonta aineistoa. (Periaatteessa nimittäin juuri mitään ei voi kokoelmista poistaa, koska aineisto on lähtökohtaisesti loputonta käyttöä varten hankittu, vaikkei aiemmin edes kontaktimuovia ollut pehmeäkantisten kirjojen suojaksi.) Mutta menee vielä kauan ennen kuin edes perusta on jollakin tavoin kunnossa.

Tällä hetkellä Helsingin yliopiston kirjastoon tulee musiikki(tieteellisiä) lehtiä vajaa sata nimekettä paperimuodossa (nimekkeitä yhteensä nelisensataa ja vuosikertoina yli neljätuhatta) ja koko joukko sähköisenä. Jatkuvasti tilattavien paperilehtien määrä on koko ajan pienentynyt nimekemäärän vastavasti kasvaessa verkkomuodossa. Kaiken kaikkiaan edes tämä kausijulkaisupuoli on jokseenkin kunnossa, varsinkin Helsingin tasolla yleisesti, kun tarkastellaan kirjastoverkon kokonaiskuvaa. Tietysti tarkastelu on hankalaa, kun tieto käytettävissä olevasta aineistosta on hajallaan eri tietokannoissa – mutta en nyt mene mainintaa enempää tähän suustani jo moneen kertaan kuultuun jeremiadiin yhden kaikille yhteisen tietokannan tarpeesta...

Jos lehtitilanne on tyydyttävä, niin kirjojen osalta tilanne on aika heikko: yksittäiset nimekkeet maksavat liian usein pöyristyttävän paljon, joten väkisinkin hankinta on vain rippusia. Esimerkiksi uusimmasta Ashgaten luettelosta saatoinkin tilata pari hassua nimekettä kuin vain näytteeksi. Onneksi Kansallis-

kirjasto ja Sibelius-Akatemian kirjasto tilaavat paljon erinomaisia kirjoja, mikä takaa että ainakin koh-
tuullinen otos tämänhetkisestä musiikkitieteellisestä kirjallisuudesta saadaan Helsinkiin ja kaukolaina-
mahdollisuuden kautta koko Suomeen. Päällekkäisyyksiä ei tietenkään pyritä hankkimaan, joten aina
ennen tilaamista tarkistan, onko nimeke jo muualla Helsingissä. Kansalliskirjaston tilaukset näkyvät
yliopiston Helka-tietokannassa jo ennen kirjan saapumista, mikä tekee tarkistustyön helpoksi. Akate-
mian kirjaston suhteen kaksoiskappaleiden karttaminen ei ole aivan välttämätöntä, mutta tietysti suo-
tavaa. Ja on tietysti selviö, että on perusteoksia, jotka yksinkertaisesti on pakko hankkia riippumatta
siitä, onko niitä muualla.

Tietysti myös HelMet-kirjastot hankkivat paljonkin aineistoa, joka kiinnostaa musiikintutkijoita. Läh-
teethän vaihtelevat uusimmista populaarimusiikin levyistä Sibelius-käsikirjoituksiin, ulkomaisista
kongressijulkaisuista kotimaisiin seminaaritöihin. Tärkeintä viime kädessä on, että tarvitsija saa
kaipaamansa aineiston suhteellisen helposti käyttöönsä, oli se sitten yleisen tai tutkimuskirjaston
kokoelmissa.

Opiskelijakirjasto musiikkitieteen näkökulmasta

Tällä hetkellä Opiskelijakirjasto ostaa musiikkitieteen osalta vain kurssikirjoja, koska sen koko muu
musiikkikokoelma yhdistyy ”minun” kokoelmaani. Oopperakirjat on jo sulautettu, mutta muu osa (noin
55 hyllymetriä) lienee mahdollista yhdistää vasta uuden kirjastorakennuksen avautuessa, koska tällä
hetkellä minulla ei ole vapaita hyllymetrejä laisinkaan. Toisaalta kirjoja kulkee toiseenkin suuntaan:
muutamia tanssikirjat, kaunokirjallisuus, sosiologia, kansatiede, kirjallisuudentutkimus, paikallishis-
toriikit jne. lähtevät ja osin ovatkin jo lähteneet kokoelmistani, osa Opiskelijakirjastoon, osa muualle
päin yliopiston kirjastoa. Massiivinen kaksoiskappaleiden karsinta tietää merkittävää lisäystä Varasto-
kirjaston kokoelmiin. Vanhastaan yliopistolla on ollut samaa teosta useissakin toimipaikoissa, ja nyt
kokoelmien yhdistämisen myötä pyritään siihen, että mahdollisimman monesta nimekkeestä olisi tar-
jolla vain yksi tai enintään kaksi kappaletta (yksi lainattava, toinen käsikirjastossa). Erilaiset klassikot,
lähdesarjat ja tietysti kurssikirjat muodostavat tähän poikkeuksen. Niistä jää kokoelmiin huomattavasti
suurempiakin nidemääriä.



Valintatyötä tehdään isolla joukolla

Musiikkitieteen oppiaineen vakituinen henkilökunta, tutkijat ja opiskelijat tekevät hankintaehdotuksia
omien tarpeidensa mukaan, ja niitä pyrin toteuttamaan mahdollisimman kattavasti. Suurin ongelma
tässäkin on tietysti raha: henkilökuntaa on vähän, mutta tutkijoita paljon (väitöskirjan tekijöitäkin on

puolensataa) ja näillä aiheita vielä enemmän, joten voi vain kuvitella, millainen on tarpeiden kokonaismäärä. Onneksi minulle tulee vain murto-osa mahdollisista toiveista – koko vuoden hankintamääräraha tulisi muuten varmaan käytetyksi jo vuoden ensimmäisen viikon aikana! Joka tapauksessa osa ihmisistä on aktiivisia ja he saavat pyytämiänsä nimekkeitä kirjastoon passiivisia paremmin.

Mutta tässä kohdin on jälleen tärkeä muistaa, että Helsingin yliopiston kirjasto on monitieteinen ja että jos joku tutkijamme kaipaa vaikkapa jotakin filosofian alan kirjaa, siirtyy hankintavastuu kyseistä kokoelmaa hallinnoivaan toimipaikkaan, toisin sanoen muut kuin musiikkia käsittelevät hankintaehdotukset ohjaan samoin tein muualle. Jonkin verran kalliimpiin musiikkialan kirjoihin kohdistuvia hankintaehtotuksia lähetän myös Kansalliskirjastoon, jonka hankintamäärärahat lienevät tähtitieteellisesti paremmat kuin minulle myönnetyt. Muutoinkin Kansalliskirjasto hankkii huomattavan paljon esimerkiksi populaarimusiikin tutkimusta, joka ala meillä on vanhastaankin ollut huonoissa kantimissa. Toki sitä on nyt ruvennut meillekin tulemaan, mutta noloutta tunnen harvoja kyseisen alan nimekkeitä silmäillessäni.

Verkkojulkaisut ovat kirjastojenkin tulevaisuutta, mutta...

Nelli-portaaliin koottu yliopistolle ostettu sähköinen aineisto on käsittämättömän valtava, mutta ei millään tavoin kattava. Lähtökohtaisesti englanninkielinen kirjallisuus siirtyy yhä enenevässä määrin verkon kautta käytettäväksi, mutta tilanne muiden kielten osalta on arvaamattoman erilainen. Yksinkertaisin mahdollinen esimerkki ovat johtavat (taidemusiikin) musiikkitietosanakirjat eli *The new Grove dictionary of music and musicians* ja *Die Musik in Geschichte und Gegenwart*: edellistä käytetään tietysti pääasiassa *Oxford music online*n osasena verkon kautta, mutta jälkimmäistä ei ole edes saatavana sähköisenä!

Vastaavasti yliopiston kirjastossa harkittiin koko Oxford University Pressin tuotannon hankkimista sähköisenä pakettina, mikä olisi tarkoittanut, että kyseisen kustantajan kirjoja ei olisi jatkossa enää hankittu (lähes) ollenkaan paperimuodossa. Niin radikaali tempu jäi nyt väliin, mutta asian pohdinta kuvastaa hyvin tämänhetkistä tilannetta. Historiallisesta englanninkielisestä aineistosta on hankittu *Early English books* -paketit, jotka sisältävät ”kaiken” vanhemman englantilaisen kirjallisuuden laivanrakennuksesta musiikkiin, matkakertomuksista *broadside balladeihin*. Erilaisten musiikkiin keskittyvien tietokantojen suhteen yliopisto on aika huonossa tilanteessa verrattuna varsinkin Sibelius-Akatemiaan, joka kykenee tarjoamaan kaikki saatavina olevat R-hankkeiden hedelmät jne.

Mutta kuvitelma kaiken aineiston saamisesta sähköisessä muodossa on harha, jonka vallassa uudet opiskelijat herkästi ovat. Riitta Heinon aikoinaan kokoama musiikkilehtien hakemisto on hyvä esimerkki: Aleksi-tietokanta sen enempää kuin Artokaan eivät sitä korvaa. Tietysti digitointi etenee monessa maassa ja tekee erilaiset hakemistot tarpeettomiksi, mutta tuskin Suomessakaan esimerkiksi vanhempia nuotteja saadaan kovin pian kaiken kansan vapaaseen verkkokäyttöön tai tarjolle edes maksullisena e-aineistopakettina.

Äkkiseltään sanoisin, että menee vielä jokin tovi ennen kuin tutkimuskirjasto alkaa näyttää yksinomaan sofistikoituneelta tietokoneluokalta. Siihen saakka pitäisi fyysisessä muodossa olevia aineistoja saada rahdattua kirjastojen täytteeksi aika tavalla, jotenkin sopien, minne mitäkin harvinaisempaa, vaikeammin hankittavaa tai kallimpaa. Esimerkiksi lempijulkaisujani eli säveltäjien koottuja teoksia ja *monumenta musicae* -tyyppisiä sarjoja on Suomessa kattavimmin Sibelius-Akatemian kirjastossa, vaikka toki muuallekin niitä on välttämättä jonkin verran hankittu. Mutta silti huolestuneena mietin, mikä taho huolehtisi *Denkmäler norddeutscher Musikin*, *Das Erbe deutscher Musikin*, *Vokalmusik aus dem Ostseeraumin* ja vastaavien sarjojen saamisesta kokonaisuudessaan Suomeen, miksi Pachelbelin koottujen vokaaliteosten niteitä ei taida olla missään kotimaisessa kirjastossa, onko huolehdittu että Boccherinin, Rosenmüllerin ja Stradellan tuoreet kokonaiseditiot päätyvät tulevien tarvitsijoiden käyttöön.



Jouni Eerola opastaa Urpo Nylanderia (Kuva Jaska Järvilehto, samoin sivun 24 kuva)

Laadukasta digitointia käsityönä

Jaska Järvilehto

Suomen Jazz & Pop Arkisto JAPAN tiloissa sijaitseva *Digitoimisto* tarjosi kahtena maaliskuisena päivänä maksutonta koulutusta kaikille äänitteiden digitoinnista kiinnostuneille. Paikalle saapui kaikkiaan reilut parikymmentä osallistujaa, joista suurin osa työskentelee kirjastoissa, arkistoissa ja museoissa. Joukossa oli myös muutama aiheesta innostunut yksityishenkilö.

Digitoimisto on opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama kokeiluhanke, jonka tarkoituksena on auttaa pieniä ja keskikokoisia muistiorganisaatioita digitoimaan niiden kokoelmissa olevia äänitteitä. Digitoimisto tarjoaa asiakkaiden käyttöön maksutta korkeatasoisen laitteiston, joka soveltuu yleisimpien ääniteformaattien digitointiin.

Digitoimiston laitteistoa esitellyt Jouni Eerola neuvoi koulutukseen osallistujia myös oman digitointilaitteiston hankinnassa. Ennen hankintojen tekemistä on järkevää selvittää millainen laitteisto on muissa vastaavanlaista digitointia tekevissä yksiköissä havaittu hyväksi. Laitteistoa hankkiessa kannattaa myös ostaa parasta, mihin on varaa. Hinnassa pihistely saattaa myöhemmin kostautua edulliselta vaikuttaneen laitteiston epävarmana toimintana tai heikkona äänenlaatuna, mutta ennen kaikkea hukkaan heitettyinä aikana ja vaivana.

Tarvittavan laitteiston kaikkien osien hankkiminen ei ole aina kovin yksinkertaista, sillä monien iäkäämpien ääniteformaattien toistolaitteiden valmistus on lopetettu jo aikoja sitten. Tällöin ainoa vaihtoehto on yrittää löytää jostakin sopiva laite käytettynä. JAPA on esimerkiksi haalinut eilispäivän huipputeknologiaa edustavia DAT- ja ADAT -nauhureita sekä ammattikäyttöön valmistetun järeän avokela-nahurin eri laitosten käytetyn tavaran poistomyyntineistä.

Laitteiden lisäksi koulutuksessa perehdyttiin lukuisiin erilaisiin äänitetyyppeihin. Jokaisessa formaatissa on omat erikoislaatuisuutensa, jotka on otettava digitoinnin yhteydessä huomioon. Myös nauhoituskäytännöt ovat olleet kirjavia. Esimerkiksi avokelanauhasta on päältä päin täysin mahdotonta tietää, kuinka monelle raidalle ja millä nopeudella äänitys on tehty – asia selviää vain kuuntelemalla.

Aineistoa ei kannata ryhtyä digitoimaan sattumanvaraisesti, vaan käsittelyjärjestystä kannattaa hieman miettiä etukäteen. Digitointi pitäisi aloittaa äänitteistä, joiden vahingoittumis- ja tuhoutumisriski on suurin. Myös hyväkuntoinen, mutta usein käytettävä aineisto on järkevää nostaa digitointijärjestyksen kärkipäähän.

Jotta jokaisen tiedoston kohdalla ei tarvitse myöhemmin erikseen arvailla, mitä asetuksia sen digitoinnissa on käytetty, pitäisi kaikissa digitointitöissä johdonmukaisesti pitäytyä kerran valitussa äänitiedostoformaatissa. Johdonmukaista linjaa on syytä noudattaa myös tiedostojen tallentamisessa ja nimeämisessä. Hyvä tiedostonimi on yksilöllinen, ja siitä käy ilmi mistä alkuperäisäänitteestä se on tehty. Esimerkiksi JAPAN arkistoimilla äänitteillä on juokseva numero ja samaa numerotunnistetta käytetään digitoitujen tiedoston nimessä.

Tiedostojen omatoiminen säilyttäminen saattaa aiheuttaa päänsäivaa digitoijalle. Kovalevyt voivat ajan myötä rikkoutua niin käytön puutteesta kuin liiasta käytöstäkin, eikä arkistointiin sopivaa nauha-asemaa ole välttämättä mahdollista hankkia yksittäisen digitointiprojektin puitteissa. Tarvittaessa JAPA säilyttää Digitoimistossa digitoitujen tiedostojen varmuuskopioita nimellistä korvausta vastaan vuoteen 2017 asti. Tuolloin arkistoilla, kirjastoilla ja museoilla pitäisi olla mahdollisuus tallettaa digitoituja aineistoja Kansallisen digitaalisen kirjaston keskitettyyn pitkäaikaissäilytyspalveluun.

Jos olet kiinnostunut äänitteiden digitoinnista Digitoimistossa, ota mitä pikimmin yhteyttä JAPAan. Digitoimiston rahoitus on tältä erää päättymässä kesäkuussa 2011 eikä toiminnan jatkumisesta tätä kirjoitettaessa ole tietoa. Jouni Eerolan mukaan keväällä on uusille asiakkaille vielä hyvin tilaa kalenterissa.

Suomen Jazz & Pop Arkisto JAPA Sörnäisten rantatie 25, 3. krs 00500 Helsinki

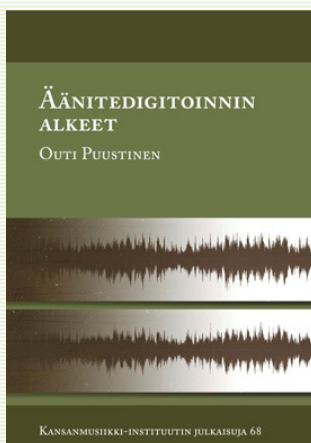


Evästyä digitoinnin alkutaipaleelle tarjoaa Kansanmusiikki-instituutin äskettäin julkaisema 31-sivuinen opaskirjanen Äänitedigitoinnin alkeet. Oppaassa esitellään tavallisimmat analogiset ja digitaaliset äänitallenneformaatit, sekä niiden kuunteluun ja digitointiin tarvittavat toistolaitteet. Äänilevyt on tarkoituksella jätetty oppaasta pois.

Itse digitointi on käsitelty hyvin yleisellä tasolla, eikä oppaassa edes esimerkin omaisesti perehdytetä minkään tietyn digitaalisen äänitysohjelmiston käyttöön. Jos digitointi-ohjelmistot eivät ole lukijalle entuudestaan tuttuja, täytyy niiden käyttöön etsiä apua muualta. Muilta osin opas on jäsennelty selkeästi ja kuvitettu havainnollisesti. Oppaan tekstit pohjautuvat DigiWikiin (<http://www.digiwiki.fi/>), jossa aiheeseen voi tutustua yksityiskohtaisemmin.

Opas on luettavissa verkossa osoitteessa <http://www.kansanmusiikki-instituutti.fi/pdf/KIJ68web.pdf>. Painetun version voi noutaa ilmaiseksi Kaustisen kansantaiteen keskuksesta tai Helsingin Sörnäisistä Suomen Jazz & Pop Arkisto JAPasta. Opasta voi myös tilata em. paikoista 5 euron hintaan.

Puh. 041 740 2500 tai jouni@jazzpoparkisto.net
www.jazzpoparkisto.net/digitoimisto.php



Tämän numeron kirjoittajat

Jaska Järvilehto – HelMet-musiikkivarasto

Jaakko Lind – Vantaan kaupunginkirjasto

Heikki Poroila – HelMet-musiikkivarasto

Jaakko Tuohiniemi – Helsingin yliopiston kirjasto

Timo Tuominen – Kirjastot.fi:n toimitus

Tuomas Vanhalakka – Kymi Sinfonietta



Tuomas Vanhalakka

Muusikon paras ystävä, osa 4

Jaakko Lind

Suomalaisorkesterien nuotistonhoitajia esittelevässä sarjassa on haastatteluvuorossa Kotkassa ja Kouvolassa toimivan *Kymi Sinfoniettan* orkesterijärjestäjänä ja nuotistonhoitajana toimiva **Tuomas Vanhalakka**. Kymi Sinfonietta perustettiin vuonna 1999 yhdistämällä Kotkan ja Kouvolan kaupunginorkesterit. Orkesterissa on 30 päätoimista ammattimuusikkoa, joten kokonsa puolesta se sijoittuu kamariorkesterin ja sinfoniaorkesterin välimaastoon. Lähtään Kymi Sinfonietta on Suomen nuorimpia kaupunginorkestereita, mutta käytännössä sillä on jo pitkät perinteet. Kymenlaaksoalaisen orkesterimusiikin juuret ulottuvat aktiivisten musiikinharrastajien ansiosta yli sadan vuoden taakse. Sekä Kotkassa että Kouvolassa 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa toimineet orkesterit toimivat etupäässä harrastajavoimin. Niiden johtajina toimi alueella vaikuttaneita musiikin ammattilaisia tai taitavia amatöörejä, jotka saivat elantonsa joko kymenlaaksoalaisilta teollisuuslaitoksilta tai rautateiltä.

Ennen Kymi Sinfoniettan perustamista sekä Kotkassa että Kouvolassa orkestereissa soitti ammattilaisten lisäksi musiikin opiskelijoita ja soittoharrastuksessaan pitkälle edenneitä harrastajia. Molemmilla paikkakunnilla orkesterit tekivät yhteistyötä myös paikallisten musiikkioppilaitosten kanssa.

Vuodesta 2007 lähtien Kymi Sinfoniettan taitteellisena johtajana on toiminut japanilainen kapellimestari **Yasuo Shinozaki**. Soittajistoltaan Kymi Sinfonietta on sangen kansainvälinen orkesteri. Sen muusikoihin kuuluu äidinkielenään niin englantia, puolaa, suomea, unkaria, venäjää ja viroa puhuvia. Orkesterin laajaan ohjelmistoon sisältyy niin barokkia ja wieniläis-klassista kuin viihdemusiikkia ja rockia. Kymi Sinfoniettan konserttisaleina ovat Kotkan konserttitalo, Kouvolan kaupungintalo ja Kuusankoskitalo.

JL: Mitä kaikkea työhösi kuuluu?

TV: Käytännössä teen kahta erilaista toimenkuvaa, eli toimin orkesterin järjestäjänä ja nuotistonhoitajana. Orkesterin järjestäjä vastaa muun muassa esiintymispaikkojen lavojen rakentamisesta ja kokoamisesta, tilojen varauksista ja niin sanottujen keikkalaisten hankkimisesta. Teen yhteistyötä eri soitinryhmien ääntenjohtajien ja intendentin kanssa. Yksi osa työtä on harjoitusaikatauluista sopiminen ja ilmoittaminen orkesterin muusikoille.

Olen ollut tässä työssä tammikuusta 2007 lähtien. Sitä ennen toimin muun muassa metsäkoneen kuljettajana, muurarin apulaisena, viljakuivaamon hoitajana ja viittomakielen opettajana. Musiikin suhteen olen koko ikäni ollut aktiivinen harrastaja. Olen soittanut tanssimusiikkia erilaisissa kokoonpanoissa. Soitan klarinettia, lyömäsoittimia, pianoa, mandoliinia ja harmonia.

Mitä työ on sinulle opettanut?

Minulle tämä on ensimmäinen vakituinen ja säännöllinen kuukausipalkkainen työ. Työ on opettanut tiettyjä säännöllisen työn realiteetteja. Erityisesti työ on opettanut ihmishuhtaita. Työssäni olen tekemisissä hyvin monenlaisten ihmisten kanssa ja yhteistyön on sujuttava joka suuntaan, jotta homma toimii.

Orkesteri toimii kahdella paikkakunnalla. Mitä etuja tai haittoja tästä on?

Kymi Sinfonietalla on kaksi konserttia viikossa. Tämän etu on se, että orkesteri tavoittaa suuren joukon ihmisiä. Kouvolassa orkesteri soittaa kaupungintalolla, Kuusankoskella Kuusankoskitalolla ja Kotkassa

Kotkan konserttitalolla. Etenkin Kotkassa joutuu pystyttelemään tilapäisiä lavarakennelmia esityksiä ja harjoituksia varten. Ehkä tämän voi lukea haitaksi. Etuna voi sen sijaan mainita orkesterin toiminnan osakeyhtiönä. Omistajina ovat Kotkan ja Kouvolan kaupungit. Erilaisten tarpeellisten hankintojen tekeminen on vaivatonta, kun jokaista ruuvia tai mutteria ei tarvitse viedä kilpailutuksen kautta.



Sinulla on monipuolista kokemusta soittajana. Hallitset mm. useita instrumentteja. Avustatko tarvittaessa esityksissä?

Joskus olen ollut lavalla avustamassa. Esimerkiksi kun orkesteri esitti Einojuhani Rautavaaran teosta *Cantus Arcticus*, tehtäväni oli soittaa teoksessa tarvittavat valmiiksi äänitetyt luonnon äänitaustat. Mitään instrumenttia en ole soittanut lavalla orkesterin kanssa. Se jääköön ammattilaisten tehtäväksi.

Miten laaja nuotisto orkesterilla on?

Laskentatavassa riippuen Kotkan arkistossa on 2000 nimekettä. Kouvolan arkistossa nimekkeitä on vähän vähemmän. Perusohjelmistoa löytyy kokoelmasta hyvin omasta takaa, muun muassa barokin, wieniläisklassismin ja romantiikan ajan musiikkia, eli tällaisia säveltäjiä kuin Bach, Mozart, Beet-

hoven, Haydn ja Brahms. Orkesterin nuotistossa on myös jonkin verran Sibeliusia. Pyrimme ostamaan kaikkea sellaista aineistoa, jota orkesteri tarvitsee. Yhteistyökumppaneitamme vuokramateriaaleissa ovat muun muassa Fennica Gehrmann ja LM Edition. Tietysti jonkin verran joudumme lainaamaan muualta.

Kymi Sinfonietta on tehnyt kolme levytystä Alba-levymerkille. Oletko ollut mukana avustamassa näissä levytyksissä?

Nämä levytykset on tehty ennen kuin tulin orkesterin palvelukseen. Mikäli orkesteri aloittaisi uuden levytyksen tekemisen, niin oletettavasti tulisin olemaan mukana siinä. Olisi mielenkiintoista nähdä, miten levytyksessä mukanaolo poikkeaisi tavallisista harjoituksista ja konserttivalmisteluista.

Kymi Sinfonietta näyttää olevan vahva alueellinen toimija. Tekeekö orkesteri myös kiertueita, esimerkiksi ulkomaille?

Kiertueita on vuosittain. Jonkin verran niitä tehdään myös ulkomaille. Orkesteri on käynyt ainakin Pietarissa, Englannissa, Hollannissa, Kiinassa ja Latviassa. Kotimaassa orkesteri on esiintynyt muun muassa Kirkko soikoon -tapahtumassa. Alueellisista tapahtumista voisi mainita *Kotkan Lohisoiton* kesäkuun alussa. Siellä on paljon erilaisia esiintyjiä, eli kuulee myös muuta kuin taide-musiikkia.

Joudutko työssäsi tekemisiin tekijänoikeuskysymysten kanssa? Asioitko esimerkiksi Teoston kanssa?

Meillä on orkesterisihteeri, joka hoitaa nämä Teosto-asiat. Päivittäisessä työssä voi tulla silti täpäriä tilanteita. Esimerkiksi jos konsertissa soitettavasta teoksesta on erilaisia editioita ja kapellimestari huomaa harjoituksissa, että käytettävissä on ollut väärä editio.

Tällöin joutuu toimimaan nopeasti ja etsimään oikean version käsiinsä. Parhaassa tapauksessa ongelma ratkeaa esimerkiksi siten, että joku kollega tai kustantaja lähettää sähköpostitse PDF-tiedostona tai faksilla tarvittavaa materiaalia.

Onko Kymi Sinfonietalla omaa kotisäveltäjää?

Orkesterimme alttoviulun äänenjohtaja Eero Kesti myös säveltää ja tekee sovituksia. Hänen tuotantoonsa kuuluu sävellyksiä orkesterille, kamarimusiikkikokoonpanoille ja soolosoittimille. On hyvä, että osaamista löytyy orkesterin sisältä omasta takaa, sillä esimerkiksi sopivia konsertissa tarvittavia laulusovituksia ei aina löydy valmiina.

Näkykö paikallisuus tai alueellisuus muuten orkesterin toiminnassa?

Kymenlaaksossa kun ollaan, niin Uno Klamia on paljon ohjelmistossa.

Millaisia ammatillisia välineitä tai koulutusta kaipaisit työssäsi?

Nuotistonhoitajille ei ole tarjolla omaa erillistä koulutusta nuotistonhoitajilla. Tässä työssä aikainen tiedonsaanti ja nopea tiedonvälitys on tärkeää, jotta osaa varautua erilaisiin, muuttuviin tilanteisiin. Suomen Sinfoniaorkesterit ry järjestää nuotistonhoitajille vähintään kerran vuodessa kokoontumisen. Näissä tapaamisissa kuulee työn kannalta tärkeitä asioita.

Lopuksi vielä kysymys tulevaisuutta silmällä pitäen. Missä sinä ja orkesteri olette viiden vuoden päästä?

Nyt tuli hankala kysymys. Viiden vuoden päästä... se on ainakin varmaa, että orkesterin taso nousee koko ajan!





Tarvitaanko musiikkikirjastoa Spotify-maailmassa?

Heikki Poroila

[Kävin tammikuussa puhumassa Kouvolan kaupunginkirjaston järjestämässä *Uutta rytmiä musiikki-kirjastotyöhön!* - tapahtumassa tähänkin kirjatulla otsikolla. Koska uskon tähän suhteellisen paljon jo koluttuun aiheeseen jotain uuttakin löytäneeni, rohkenen julkaista puheenvuoroni myös Intervallin lukijoille vain hiukan muokattuna.]

Spotifyn kaltaiset palvelut – vaikka eivät vain ne – kertovat jotain olennaista siitä muutoksesta, joka musiikkiympäristössämme on käynnissä. Tällaiset ilmiöt eivät kerro mitään lopputuloksesta, jos sellaisesta edes voidaan puhua, mutta ehkä jotain mahdollisista reiteistä huomisen nykyhetkeen.

Itse musiikissa tapahtuu monenlaista, mutta en itse usko, että näillä musiikin tapahtumilla on suoranaista yhteyttä siihen, mistä puhun. Musiikin kulttuurinen evoluutio, niin kiintoisa kuin onkin, on eri asia, mutta en tunne aihetta riittävästi lausuakseni siitä puoltakaan sanaa.

Mutta jos kysymys ei nyt ole itse musiikista, niin varmaan kuitenkin sekä teknologiasta että ihmisten yhteiskunnasta, kummassa järjestyksessä tahansa. Kysymys on paljolti myös ihmisten sosiaalisesta käyttäytymisestä, jonka ihmeellisyyksille on kirjastoissa perinteisesti uhrattu hämmästyttävän vähän aikaa ja ajatuksia. (Yleiset kirjastothan on meillä suunniteltu pitkälle yksinkertaistetun ja normitetun kirjallinaajan keskiarvon mukaan.)

Musiikkikirjastoa käyttävä ja tarvitseva ihminen on puheenvuoroni varsinainen aihe ja kohde. Tutkimusaineistona olen käyttänyt sekä itseäni että tuntemiani kanssaeläjiä, joten kyse on käytännöllisestä pohdinnasta ilman tieteellisyyden vaatimuksia saati saavutuksia.

I Teknologia

Ruotsalainen **Rasmus Fleischer** on ryhtynyt käyttämään julkisuudessa käsitettä *postdigitaalinen*. Hänen ajatuksensa on, että elämämme on jo nyt niin totaalisesti ”digitaalisuuden” läpitunkemaa, että on syytä keskittyä pohtimaan, mitä seuraavaksi pitäisi tapahtua. Suhtaudun itse digitaalisuuteen vähemmän dramaattisesti, vaikka tunnistan ja myönnän monet erot digitaalisen ja analogisen ympäristön välillä.

Viestinnän digitalisoituminen on keventänyt ja nopeuttanut monia ennen tavattoman hitaita prosesseja, joista nostan tässä esiin vain musiikin yleisen saatavuuden. Vaikka voidaan perustellusti väittää, että musiikki on jossain muodossa aina ollut lähellä ihmistä, mahdollisuutemme kokea **erilaisia musiikkejä** on nyt radikaalisti suurempi kuin analogisena aikana. Sen lisäksi, että kenen tahansa ulottuville tulleen musiikin määrä on kasvanut räjähdysmäisesti, myös **valtamme valita on muuttunut**.

Digitaalinen maailmanverkko on pitkälle toteuttanut musiikkikirjastoille asetetun ensyklopedistisen tehtävän tarjota näyte mistä tahansa maailmassa esiintyvistä musiikkikulttuurista. Tässä mielessä verkko on maailman suurin musiikkikirjasto jo nyt ja päivä päivältä sen koko vain kasvaa.

Ulottuvillamme olevan musiikin valtava määrä on aikoja sitten ylittänyt yksilön hahmotus- ja omaksumiskyvyn. Tässä mielessä puhuminen musiikin määrästä on menettänyt merkityksensä. Miljoonilla tarjolla olevilla raidoilla elvistelevät verkkopalvelut eivät tunnu tajuavan, ettei miljoona kuunneltavissa olevaa raitaa ole yksilölle ”paljon” vaan yksinkertaisesti käsityskyvyn ylittävällä tavalla aivan liikaa. On helppo laskea, että päätoiminenkin musiikin kuunteleminen tekee miljoonaan raitaan reaalielämässä aika pienen loven; 12 tuntia vuorokaudessa kuuntelevalta urakkaan menisi yli 10 vuotta. Kuka senkin maksaisi?

Isoja määrällisiä lukuja tärkeämpää on **yksilön kasvaneen valinnanvapaus**. Kuka tahansa verkkoa käyttävä yksilö voi Spotifyn ja YouTuben maailmassa poimia haluamansa musiikin (ainakin tähän ryhmään kuuluvaa musiikkia) kuultavakseen sopivaksi katso-mallaan hetkellä. Siihen tarvitaan vain verkkoyhteys ja pieni annos sähköä. Tämä vapauden lisääntyminen ei kuitenkaan tule ilmaiseksi. Valtava ja pääosin näkymätön järjestelmä työskentelee sen puolesta, ettemme olisi liian omapäisiä vaan suostuisimme suositeltaviksi ja houkuteltaviksi. Spotify-maailma tarjoaa näennäisen villin vapauden, mutta samaan aikaan se pyrkii muuttamaan meidät mainossuunnittelun hallullisiksi osiksi. Kysymys valinnanvapaudesta on monimutkainen.



Teknologiaan liittyy verkon lisäksi toinenkin piirre, joka näyttäisi muuttavan peruuttamattomalla tavalla tapaamme olla olemassa musiikkia käyttävinä yksilöinä. Nopeasti kehittyvä **mobiilitekniikka on poistanut tarpeemme käyttää musiikkia etukäteen rajatuissa paikoissa** (”olohuoneen stereot”, ”auto-stereot”) ja **etukäteen rajatun valikoiman puitteissa** (”oma musiikkikokoelma”, ”kirjaston musiikkikokoelma”). Kun Walkman vetäisi töpselin seinästä ja päästi meidän liikkumaan kokoelmamme pienen osan kanssa, iPodit ja kännykät sallivat meidän unohtaa liikkeelle lähtiessämme pakon ladata mukaan haluamaamme musiikkia. Musiikki on suhteellisen helposti siellä missä mekin.

Kaiken tämän digitaalisen auron valossa on aika yllättävää, etteivät **teknologiset mullistukset olekaan vähentäneet ihmisen halua esittää ja kuulla musiikkia myös reaaliaikaisesti** itse läsnä ollen ja fyysisesti ilman värähtelytuntien. Digitaalinen verkkojakelu ei ole tappanut konsertteja, pikemminkin on käynyt täsmälleen päinvastoin. Äänitteiden hypisteltävistä formaateista vapautettu musiikki ei selvästikään riitä, kaipaamme myös elävää musiikkia. Kaiken musiikin alituinen saatavilla oleminen saattaa

olla mainosmiesten – ja pienemmässä määrin musiikkikirjastonhoitajien – pakkomielle, joka häviää 10-0 sähköttömässä saareissa järjestetyille yhteislaulutilaisuudelle tai akustisen kitaran näppäilemiselle kerrostaloasunnon vessassa.

II Yksilö ja yhteiskunta

Varallisuuden sosiaalisesti laajapohjainen kasvu ja lisääntynyt omassa käytössä oleva aika ovat molemmat yhteiskunnallisia tosiasioita, vaikka eivät yksiselitteisiä tai selkeitä ilmiöitä. Molemmilla on joka tapauksessa ilmeinen yhteys siihen, miten musiikki voi yksilöiden elämässä ilmetä.

Varallisuuden kasvaessa yli välittömien tarpeiden osa ylijäämästä käytetään musiikkiin liittyviin palveluihin. Ostetaan levyjä ja nuotteja, konserttilippuja, soittimia ja T-paitoja. Omassa nuoruudessani 1960-luvulla yhdenkin LP-levyn ostaminen edellytti pontevaa säästämistä. Kaiken niukkuus oli vallitseva olotila niin tarjonnan kuin ostokyvynkin kohdalla. Tänä päivänä tilanne on toinen ja myös musiikki joutuu kilpailemaan ylimääräisen varallisuuden käyttäjästä.

Musiikki joutuu nykyään kilpailemaan aiempaa tasapaisempien houkutusten kanssa. Vaikka televisio ja radio ovat pitkälle jääneet oman ilmaisunsa vangeiksi, verkko ja kokonaan uudet viihtymisympäristöt (pelikonsolit liitännäisineen) tarjoavat perinteiselle musiikin kuuntelemiselle vaihtoehtoja, jotka aidosti uhkaavat musiikin asemaa nuorten suosituimpana harrastuksena. En tunne täsmällisempiä lukuja, mutta pidän uskottavana väitettä, että CD-levyjen myynnin romahtaminen johtuu suurelta osalta siitä, että nuorten rahat ja aika menevät pelikonsoleihin.

Yksilön ei – meidän rikkaassa maailmassamme – ole elossa pysyäksensä enää pakko tehdä töitä 12 tuntia vuorokaudessa, vaan yhä useammalla normaalituloisella yksilöllä on mahdollisuus valita, mitä kaikkea vapaa-aikanaan tekee. Tällainen valinnanvapaus maistuu luonnollisesti meille yksilöinä, mutta se pakottaa keinotekoisien niukkuuden valjaksilla heposiaan aiemmin juoksuttaneen sisältöteollisuuden taistelemaan osuuksista meidän vapaa-ajassamme.

Tämän taistelun eräs keskeinen väline on **tekijänoikeus**. Väline, jonka tarkoituksena oli taata luovalle yksilölle taloudellista ja intellektuaalista suojaa hyväksikäyttäjien yhteiskunnassa, on muuttunut sähköisku harhaileville kuluttajille antavaksi aseeksi kuluttajien kiinnostuksesta ja rahasta taistelevien teollisuuden eri haarojen edustajien käsissä.

Tekijänoikeuden avulla pyritään ennen muuta luomaan ja pitämään yllä keinotekoisia niukkuutta, jonka avulla usein haluton tai mielihaluistaan epävarma kuluttaja pyritään ohjaamaan tuhlaamaan ylimääräiset rahansa jonkun tietyn yrittäjän tuotteisiin. Vertaisverkoissa liikkuvan sisällön – kuin myös kirjastojen pysyvien kokoelmien tarjonnan – vaarallisuus ei ole mahdollisesti menetetyissä euroissa, vaan siinä, että ne nakertavat **niukkuusaseen** tehokkuutta.

”Laillinen verkkolevitys” on tekijänoikeudella rahastavan sisältöteollisuuden kannalta ristiriitainen tavoite. Spotifyn kaltainen runsaudensarvi maksutta tai hyvin pientä korvausta vastaan koko kansalle ei ole sitä, mitä levy-yhtiöissä ensisijassa haluttaisiin. Eräiden tunnettujen artistien pysyminen poissa Spotify-jakelusta ja joidenkin levy-yhtiöiden häipyminen näistä kuvioista muistuttavat siitä, että niukkuusaseelle on musiikin kohdalla vaikeata löytää korvaavaa konstia.

Onkin täysin mahdollista, että sisältöteollisuus päättää suhtautua streaming-jakeluunkin torjuvasti ja ryhtyy nujertamaan Spotify-tyyppisiä palveluita hengiltä (siihen niillä on merkittävinä osakkeenomistajina myös muodolliset mahdollisuudet). Ongelmana on vain se, ettei verkon keinovalikoimaan sisällytällä hetkellä sellaista ihmevälinettä, jonka avulla musiikin kuluttajia voitaisiin samaan aikaan houkutella (paljolti pois pelien ja elokuvan maailmasta) ja pakottaa kuluttamaan rahaa suoraan teollisuudelle virtaavalla tavalla. Vanha kunnon CD toimii näin, eikä sen siksi anneta kuolla pois, ennen kuin korvaava tulojen vuo on keksitty.

Ainakaan asia ei ratkea viime aikoina taas esillä olleella hyvitysmaksulla, jonka automaattisen tuoton luonnollinen väheneminen on houkuttellut tekijänoikeusteollisuuden piiskurit aivan surkuhupaisiin ajatuksiin (tuoreimpien huomioiden mukaan myöskään navigaattorit eivät vielä kuulu hyvitysmaksun piiriin...). Varsinkin nuoremmat ikäluokat ovat jo monta kertaa näyttäneet, että ellei haluttua sisältöä ole tarjolla helpolla tavalla ja kohtuulliseen hintaan, sisältö hankitaan ei-laillisesti. **Keinotekoiseen niukkuuteen ei enää vapaaehtoisesti palata.**



III Yksilön ja ryhmän käyttäytyminen

Mikä viime kädessä ratkaisee sen, kuinka paljon yksilö käyttää aikaansa, rahaansa tai vaivannäköään musiikkiin? Kysymykseen on yllättävän vaikea vastata, vaikka itseltään kysyisi. Muuttujia on valtava määrä, eikä niistä helppotajuisin ole yksilöllisyyden ja ryhmäkäyttäytymisen välinen suhde. Äkkiä katsomalla voi ajatella, että useimmat meistä kuuntelevat sitä mitä kaveritkin. Joku sen ryhmämaun kuitenkin käynnisti, ellei usko jonkinlaiseen musiikilliseen alkuräjähdykseen, jossa syntyivät niin hevarit, punkkarit ja tangofanit kuin oopperafanaatikotkin.

Jossain vaihetta ihmisen evoluutiota on syntynyt se elintärkeältä vaikuttava suhde, joka ihmisellä ja hänen musiikillaan näyttää olevan. Kehittykö musiikki yhdeksi dopamiiniannoksen lähteeksi parantamaan synkkyyteen taipuvaista ihmistä jaksamaan vielä yksi yö savuisessa luolassa? Eläimillä ”musisointi” tuntuu rajoittuvan selkeästi funktionaalsiin tilanteisiin, yleensä lisääntymiseen. Muusikoilla on tunnetusti keskimääräistä suurempi seksuaalinen vetovoima – tällaisen kuvan he ainakin itse haluavat antaa –, mutta mikä siinä on syytä, mikä seurasta?

Näyttää siltä, että **satsaamme musiikkiin sekä yksilöllisistä että yhteisöllisistä syistä**. Myös yksityinen musisointi kelpaa, koska se dopamiiniannos ei aina voi odottaa seuraavaa yhteislaulutilaisuutta. Mutta mitä ilmeisimmin musiikillinen käyttäytymisemme on hyvin voimakkaasti yhteisöllisesti, sosiaalisesti virittynyttä. Musiikki on erottamaton osa kaikkia yhteisiä rituaaleja kaikissa tunnetuissa kulttuureissa. Musiikin avulla juhlietaan, surraan, ollaan muodikkaita ja nostalgisia, pariudutaan, ryhmitytään, erotutaan ja samaistutaan.

Yksilöt tekevät musiikkiin liittyviä päätöksiä, mutta todennäköisesti hyvin usein sosiaalisin motiivein, tajusi sitä itse tai ei. Musiikin rooli yksilön elämässä on yhdistelmä henkilökohtaista ja yhteistä, mutta melkein aina yksilön suhde musiikkiin on intiimi, läheinen. ”Kerro, mitä musiikkia kuuntelet, millä musiikilla itsesi leimaat ja minä kerron, millainen sosiaalinen ihminen sinä olet.” Aikamoinen yksinker- taistus, mutta ei uskoakseni aivan perusteeton.

IV Musiikkikirjasto kaiken tämän keskellä tai reunalla

Lopuksi yritän luoda edellä lyhyesti luonnehditusta pohdiskelusta sillan niihin näkymiin ja ratkaisuihin, joiden edessä julkiset musiikkikirjastopalvelumme 2010-luvun alkaessa ovat. Tarkoitukseni ei ole enustella jotain sellaista, jonka toteutumisastetta voimme vuoden tai kahden kuluttua samanlaisessa koulutustilaisuudessa arvioida. Lähinnä yritän perustella, miksi **itse en usko musiikkikirjaston hiipumiseen**, vaikka pidänkin sen muuttumista väistämättömänä.

Huolestunein kollega näkee Spotify-maailman houkuttavana vaihtoehtona, joka imee käyttäjät kirjastosta. Perusteluna esitetään niin laskevia lainauslukuja kuin käyttäjäjoukon ikääntymistäkin. Tämän logiikan mukaan myös rahoistamme päättävät toteavat kansalaisten äänestäneen jaloillaan, joten lappua luukulle voidaan hyvin perustein ruveta tilaamaan.

Eivät asiat ja muutokset ihan näin yksioikoisia ole. Varmaan Spotify-palvelulla on oma osuutensa siinä, ettei kaikkien halullisten enää tarvitse hakea kirjastosta sitä mitä aikaisemmin piti. Mutta onko tämä osuus merkittävä, se onkin kokonaan eri asia. Kuten sekin, miksi ihmisten vaihtoehtojen lisääntyminen ylipäättään pitäisi nähdä ongelmana.

Verkko on fyysisten musiikkikirjastojemme jatke tai toisinpäin. Ne ovat joka tapauksessa yhdessä enemmän kuin koskaan yksinään. Ajatellaan paria tyypillistä tilannetta. Porukassa joku muistaa suomalaisen version YMCA-hitistä, joten on pakko heti tarkistaa, oliko se parodia vai ei. Ei siinä tilanteessa ehditä kääntyä musiikkikirjaston puoleen, vaan avataan netti ja naputellaan Googleen hakusanat ”Finnish YMCA”. Sieltähän se löytyy saman tien ilman porukan kestokyvyn ylittävää odotusta. (Ja kyl-lähän se parodia on, vaikka Pekka Pohjola soittaa bassoa kuinka upeasti.)

Mutta jos joku haluaa tutkia Heitor Villa-Lobosin jousikvartettojen kehitystä ensimmäisestä siihen seitsemänteentoista, selvästi järkevintä on hankkia kirjastosta kvartettojen kokonaislevytys (sen omistaminen vain tätä hommaa varten ei ehkä olisi järkevää). Yhtä järkevää on kääntyä musiikkikirjaston puoleen melkein missä tahansa musiikkikirjallisuutta tai nuotteja koskevassa tarpeessa. Itse asiassa suosittu populaarimusiikki on edelleen ainoa musiikin alue, jonka kuuntelutarpeissa verkko aika harvoin pettää. Verkon pettävyys ja hauraus unohtuu helposti sen takia, että niitä silmiä ja solmuja on niin mieltettömän paljon. **Paljon ei kuitenkaan ole sama asia kuin kaikki tai melkein kaikki.** Paljon on vain paljon, varsinkin jos sen haluamansa etsimiseen paljon keskeltä ei ole erityisen teräviä työkaluja.

Musiikkikirjasto on myös niin paljon enemmän kuin vain kuunneltavan popmusiikin lainaamo. Tämä valitettavasti usein unohtuu sekä meiltä itseltämme että lainaustilastoihin hirttäytyneiltä johtajilta ja päättäjiltä. Lainaustilastot yleensäkin kertovat hyvin vähäisestä asiasta vielä vähemmän. Loppujen lopuksi ainoa tärkeä vastattava kysymys on tämä: löytyykö julkisesta musiikkikirjastosta sellaisia palveluita, joita muualta ei helpommin ja nopeammin löydy. Näiden takia olemme olemassa, näiden takia meitä tarvitaan ihan siitä riippumatta, kuinka moni nuori kuuntelee kaiken musansa Spotify-palvelusta tai YouTubesta (tätä kirjoittaessani kuuntelin itsekin Iiro Rantalan Pekka Pohjola –tribuuttia juutuubista).

Musiikkikirjastoille löytyy tarvetta niin yksilöiden kuin yhteisönkin näkökulmasta vaikka kuinka paljon. Jos jostain reunasta merkitys kevenee, toisessa kohdassa se voi vahvistua (kuunnelkaa vaan ne uutuuksit suoraan verkosta niin säästyy rahaa ostaa kalliita bokseja, joihin kellään normaalilla ihmisellä ei ole varaa eikä omistamisen tarvetakaan). Viimeisellä tuomiolla lasketaan kaikki tilit, ei pelkästään sitä päivänpopin lainaustilastoa.

Omaa mielenrauhaani kaihertaa oikeastaan vain yksi näkökentässä sitkeästi roikkuva tahra. Se ei ole varsinaisesti kasvanut, vaan eipä myöskään kadonnut. Tuon tahran nimi on **pelkästään verkon kautta levitettävä uusi musiikki**. Valitettava tosiasia on, että nykyisessä tekijänoikeudellisessa tilanteessa meillä ei ole asiaa sellaisiin sisältöihin, jotka kustantaja päättää levittää pelkästään verkon kautta digitaalisenä informaationa. Patenttiratkaisua tähän pulmaan ei ole toistaiseksi keksitty, ellei sitten synny

kansallista sopua sallia kirjastoille CD-levyjen tekemisen lisensointi esimerkiksi puolen vuoden verkko-myyntikarensin jälkeen.

Toisaalta on niinkin, ettei tätä pelättyä siirtymää pelkkään verkkojakeluun ole tapahtunut edes musiikin alueella kuin marginaalisesti. (Omat ennusteeni CD-levyn syrjäytymisestä ovat menneet totaalisesti pieleen.) Toki verkossa on vaikka millä mitalla esimerkiksi muuten julkaisematonta promootiomateriaalia, mutta sellaista tilannetta ei ole taidettu vielä nähdä, että maailmanluokan artisti julkaisisi uuden albumin pelkästään verkkobitteinä. Useammin on nähty, että CD:n rinnalla julkaistaan sama vinyylinä. (Pelkästään verkkomuodossa on kyllä jo vanhempaa tavaraa, jonka CD-julkaiseminen olisikin vähän kyseenalaista. Esimerkiksi Frank Zappan perikunta on julkaissut bootleg-sarjan Beat The Boots kolmannen osan pelkästään iTunes-versiona. Se tuntuu järkevältä ratkaisulta.)

Tämä kaikki muistuttaa siitä, että **ihmisten käyttäytymistä niin yksilöinä kuin ryhmänäkin on tavatoman vaikea ennakoida tai säädellä**. Olemme yhtä aikaa nopeita luomaan nahkamme ja kokeilemaan kaikenlaista uutta mutta myös pitäytymään sitkeästi vanhoissa tavoissamme, jos ne meitä miellyttävät uusia enemmän. Muutokset eivät ole totaalisia missään suhteessa, vaan pikemminkin rinnakkaisia prosesseja. Musiikkikirjastoilla on näissä prosesseissa hyvinkin tukeva osuutensa.

Maailma kuitenkin muuttuu koko ajan, ihmisten ja yhteisöjen suhde musiikkiin muuttuu. Siinä muutoksessa on syytä olla mukana aktiivisena osapuolena, koska tuo suhde musiikkikirjastotkin on aikoinaan synnyttänyt. Vastaus puheenvuoroni otsikon kysymykseen onkin: **Kyllä tarvitaan, mutta reagoivana prosessina, ei kuolleena kuorena.**



Intervalli 1/2011 – Abstract in English

In his editorial **Heikki Poroila** discusses the unequal status of music and music libraries within the Finnish public library system. While lending figures were rising seemingly without an end, music was seen as a decent servant and even a roll-in-product. When the rise seems to be over and funding is harder to get, music is easily the first to meet the cuts.

Finnish music libraries have responded to this in a productive way, by introducing new ways to approach the collections and net services, of which one called **PINKKA** gets a detailed demonstration by the main brain behind it all, **Timo Tuominen**.

Cooperation is a challenging concept, if we are speaking about music libraries and their collection work. **Heikki Poroila** asks, if there is enough real will behind all the friendly public discussion. There are good examples of successful cooperation, partly because of no alternatives but partly because the benefits have been clear enough for everyone involved. Slightly optimistic views are still limited by the fact that there are over 300 economically independent city libraries in Finland. Money guarding officials are not always as cooperative as the librarians.

Belonging to the younger generation of music librarians himself, **Jaska Järvillehto** has researched the changing habits of younger music enthusiasts. His conclusion is clear; the music libraries have to move forward to the internet, because our customers already are there. Some of the people of Järvillehto's own age have already stopped buying and borrowing CD's, they only deal with Spotify and other net services.

President of the Finnish IAML Branch **Jaakko Tuohiniemi** introduces his own library of musicology in Helsinki university library and discusses the big issue of limited possibilities for obtaining everything interesting and important within musicology. Tuohiniemi asks for more money and cooperation.

Jaakko Lind continues his series of music librarians in other than public music libraries. This time he has interviewed the librarian **Tuomas Vanhalakka** at *Kymi Sinfonietta*, a regional symphony orchestra in southeastern Finland.

This issue of Intervalli ends with a text by **Heikki Poroila**, who takes a look at the rapidly changing environment of music libraries. This time the attention is in the citizens, whose attitude to music and use of it has changed a lot during a very short time. More time, more money and more technical possibilities to get music whenever or where ever one happens to want it, that is not an easy task to challenge. Poroila's conclusion is clear: there will be a lot of needs for a traditional music library in the near future, but the music library has to change nevertheless being a dynamic service more than an empty and tired cover.

The next issue of *Intervalli* will be out in June 2011